

ВЛАДА. ЛЮДИНА. ЗАКОН.

міжнародний науковий журнал

№4 (119) 2014

*Заснований у грудні 2001 року
Виходить чотири рази на рік*

ISSN 2071-6273

Редакційна колегія:

- Дьоменко С.В. - кандидат юридичних наук, доцент (головний редактор)
Лень В.В. - кандидат юридичних наук, доцент (заступник головного редактора)
Білкун В.В. - кандидат медичних наук, доцент (заступник головного редактора з міжнародних зв'язків)
Зеленкевич Л.П. - магістр соціології (відповідальний редактор)
Бех В.П. - доктор філософських наук, професор, академік Української академії політичних наук, заслужений діяч науки і техніки України
Богатирьов І.Г. - доктор юридичних наук, професор
Бостан С.К. - доктор юридичних наук, професор
Дудоров О.О. - доктор юридичних наук, професор
Ємельянов В.П. - доктор юридичних наук, професор
Максакова Р.М. - доктор юридичних наук, доцент
Стрельцов Є.Л. - доктор юридичних наук, професор, доктор теології, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України
Тихий В.П. - доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений юрист України, заслужений працівник народної освіти України
Василевич В.В. - кандидат юридичних наук, доцент
Смолярова М.Л. - кандидат юридичних наук, доцент
Титаренко О.О. - кандидат юридичних наук, доцент

Міжнародна редакційна рада:

- Бучукурі К.М. - доктор юридичних наук (Грузія, Тбілісі)
Іванніков І.А. - доктор юридичних наук, доктор політичних наук, професор (Росія, Ростов-на-Дону)
Калманов Г.Б. - доктор юридичних наук, професор (Росія, Москва)
Кожокару Р.Г. - кандидат юридичних наук (Молдова, Кішиневу)
Ломтев С.П. - доктор юридичних наук, професор (Росія, Москва)
Малько О.В. - доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки Російської Федерації (Росія, Саратов)
Хоміч В.М. - доктор юридичних наук, професор (Білорусь, Мінськ)

Адреса редакції:

Україна, 69063,
м. Запоріжжя,
вул. Ілліча, 34 оф. 200
т/факс: (061) 764 – 14 – 25
site: www.vlz.in.ua
e – mail: editor@vlz.in.ua

Засновник: ГО «Наукова просвіта».

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ:
Серія КВ № 14184-3155ПР від 11.06.2008 р.

© ГО «НП», макет, оформлення, 2014

Запоріжжя, 2014

ВЛАСТЬ. ЧЕЛОВЕК. ЗАКОН.

международный научный журнал

№4 (119) 2014

*Учрежден в декабре 2001 года
Выходит четыре раза в год*

ISSN 2071-6273

Редакционная коллегия:

- Дёменко С.В. - кандидат юридических наук, доцент (главный редактор)
Лень В.В. - кандидат юридических наук, доцент (заместитель главного редактора)
Билкун В.В. - кандидат медицинских наук, доцент (заместитель главного редактора по международным связям)
Зеленкевич Л.П. - магистр социологии (ответственный редактор)
Бех В.П. - доктор философских наук, профессор, академик Украинской академии политических наук, заслуженный деятель науки и техники Украины
Богатырёв И.Г. - доктор юридических наук, профессор
Бостан С.К. - доктор юридических наук, профессор
Дудоров А.А. - доктор юридических наук, профессор
Емельянов В.П. - доктор юридических наук, профессор
Максакова Р.Н. - доктор юридических наук, доцент
Стрельцов Е.Л. - доктор юридических наук, профессор, доктор теологии, член-корреспондент Национальной академии правовых наук Украины, заслуженный деятель науки и техники Украины
Тихий В.П. - доктор юридических наук, профессор, академик Национальной академии правовых наук Украины, заслуженный юрист Украины, заслуженный работник народного образования Украины
Василевич В.В. - кандидат юридических наук, доцент
Смолярова М.Л. - кандидат юридических наук, доцент
Титаренко А.А. - кандидат юридических наук, доцент

Международный редакционный совет:

- Бучукури К.М. - доктор юридических наук (Грузия, Тбилиси);
Иванников И.А. - доктор юридических наук, доктор политических наук, профессор (Россия, Ростов-на-Дону)
Калманов Г.Б. - доктор юридических наук, профессор (Россия, Москва)
Кожокару Р.Г. - кандидат юридических наук, доцент (Молдова, Кишинёв)
Ломтев С.П. - доктор юридических наук, профессор (Россия, Москва)
Малько А.В. - доктор юридических наук, профессор, заслуженный деятель науки Российской Федерации (Россия, Саратов)
Хомич В.М. - доктор юридических наук, профессор (Беларусь, Минск)

Адрес редакции:
Украина, 69063,
г. Запорожье,
ул. Ильича, 34 оф. 200
т/факс: (061) 764 – 14 – 25
site: www.vlz.in.ua
e – mail: editor@vlz.in.ua

Учредитель: ООО «Научное просвещение».
Свидетельство о государственной регистрации печатного СМИ:
Серия КВ № 14184-3155ПР от 11.06.2008 г.

© ООО «НП», макет, оформление, 2014

ЗМІСТ

Розділ I. НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Новини науки

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні засади та практика реалізації правової політики» (Продовження. Початок у №1-3/2014)

VI. Кримінальний процес; оперативно-розшукова діяльність

Анікіна Н.П. Суд як суб'єкт доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України.....	4
Вигівська Л.В. Щодо проведення оперативної закупки в злочинах про незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.....	7
Комашко В.В. Порівняльно-правовий аналіз провадження контрольованої поставки в Україні та інших демократичних країнах.....	10
Кучинська О.П. Право на те, щоб не піддаватися катуванню або жорстокому, нелюдському чи принижуючому гідність поводженню чи покаранню.....	13
Лукин В.М. Сравнительно-правовой анализ института задержания лица по подозрению в совершении уголовного правонарушения по УПК Украины 2012 г.....	15
Онофрейчук А.Д. Порівняльно-правовий аналіз оперативно-розшукової діяльності в Україні та інших зарубіжних державах.....	16
Рябужіна О.А. Деякі питання щодо кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.....	19
Степанов Ю.В. Основні підходи до юридичного визначення інформаційного тероризму.....	21
Шагимуратова З.А. Соотношение конфликта и конфликтной ситуации при проведении допроса.....	25

VII. Криміналістика; судова експертиза; судова медицина

Баринов Е.Х. Проблемы методологии при проведении судебно-медицинской экспертизы в гражданском процессе.....	27
Иванова А.Р. Криминалистическая характеристика взяточничества а современном этапе.....	28
Каплан Е.Э. Особенности применения экспертизы в арбитражном судопроизводстве Российской Федерации.....	31
Косухина О.И., Сухарева М.А. Ключевые моменты организации медико-экспертной деятельности.....	33
Ромодановский П.О., Баринов Е.Х. Вопросы правовой квалификации оказания медицинской помощи.....	34
Юсупкадиева С.Н., Баширова А.К. Влияние исходной информации по делу на следственную ситуацию.....	36

До уваги науковців

Голина В.В. Кримінологическая характеристика личности несовершеннолетнего корыстно-насильственного преступника в Украине : монографія.....	40
Коханюк Т.С. Системне тлумачення кримінального закону: монографія.....	41

Розділ II. НАУКОВА ДУМКА

Дьоменко С.В. Запобіжна діяльність службових та посадових осіб кримінально-виконавчої служби: деякі теоретично-правові питання.....	42
---	----

Лень В.В. Кримінальне законодавство щодо незаконного обігу та позбавлення державних нагород: історичні аспекти.....	49
---	----

Новини науки

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ»

(Продовження. Початок у №1-3/2014)

VI. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК: 343.11 (477)

Анікіна Наталія Павлівна

*старший викладач кафедри кримінального процесу і криміналістики,
Львівський національний університет ім. І. Франка
(Україна, Львів)*

Суд як суб'єкт доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України

Визначення процесуального становища суду як суб'єкта доказування в кримінальному судочинстві є, вочевидь, найбільш складним питанням доказового права на сьогоднішньому етапі його розвитку.

У теорії кримінального процесу з цього приводу висловлені різні позиції. Ряд вчених вважають, що у сучасних умовах здійснення змагального судочинства на суд не може бути покладений процесуальний обов'язок доказування, достовірного встановлення всіх обставин справи. Наприклад, В.М. Бозров стверджує, що роль, місце призначення суду в кримінальному процесі зводиться до вирішення кримінального провадження по суті і ніяк не передбачає здійснення ним доказування, тобто функція суду стосовно сторін процесу повинна мати субсидіарний характер – створювати необхідні умови для виконання сторонами їх процесуальних обов'язків і здійснення процесуальних прав [1, с.32].

Така позиція, відповідно до якої суд розглядається не як суб'єкт правовідносин, а лише як орган, що покликаний лише констатувати певні юридичні факти за сукупністю формально наявних ознак, без з'ясування їх сутності, умов і причин виникнення, видається не зовсім правильною.

Перш за все, варто зазначити, що законодавець називає суд та слідчого суддю суб'єктами доказування. Зокрема, суд, слідчий суддя є суб'єктами оцінки доказів (ст.94 КПК України). Суд, слідчий суддя також називаються в числі суб'єктів кримінального процесу, які у визначеному законом порядку встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, на підставі відповідних фактичних даних (ч.1 ст.84 КПК України).

Враховуючи досить широкі правові можливості суду щодо встановлення обставин кримінального правопорушення, варто погодитись з С.М. Стахівським щодо непослідовності законодавця в частині позбавлення суду обов'язку вжиття заходів до всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи. Як зазначає автор, навіть якщо суд не повинен збирати докази, то перевірити і оцінити їх – його обов'язок, оскільки він має прийняти обґрунтоване і законне рішення у справі. А як же суд може це зробити, проігнорувавши вимогу закону щодо всебічного, повного і об'єктивного (за чинним КПК – неупередженого) дослідження усіх обставин справи [4, с.41].

Надумку Ю.К. Орлова, відмежування суду від процесуального спору сторін обвинувачення і захисту, його пасивність при цьому означатимуть відсутність правової відповідальності за результат вирішення кримінального провадження. Суд не повинен обмежуватись роллю безініціативного арбітра, а повинен вжити всіх заходів до встановлення істини, особливо при недостатності чи недоброякісності наданого сторонами доказового матеріалу [3, с.19-20].

Доказування в кримінальному процесі означає не тільки юридичне засвідчення певних обставин, а й їх пізнання суб'єктом оцінки. Безперечно, що до числа таких суб'єктів необхідно віднести і суд, який повинен в повному обсязі, всебічно пізнати кримінально-правове явище і прийняти на основі оцінки про нього відповідне процесуальне рішення. Відповідно до ст.370 КПК України суд обґрунтовує судові рішення на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду і оцінені судом.

Відповідно до ст.94 КПК суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінює кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Аналіз норм чинного Кримінального процесуального кодексу України дає підстави зробити висновок про те, що в основному суд, слідчий суддя беруть участь у доказуванні шляхом оцінки доказів. Про це свідчить вже наведена стаття 94 КПК, яка містить, так би мовити, загальну норму, а також аналіз наступних статей КПК: в ст.134, зокрема, йдеться про те, що слідчий суддя під час досудового розслідування чи суд під час судового провадження має право за власною ініціативою здійснити судовий виклик особи, якщо встановить наявність достатніх підстав вважати, що така особа може дати показання..., тобто оцінить докази з точки зору їх достатності; про врахування достатності доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення, мова йде у ст.152 (вирішення питання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом), ст.157 (про відсторонення від посади), ст.ст. 170, 173 (про арешт майна) – суд оцінює достатність підстав вважати, що речі, на які накладається арешт, відповідають певним критеріям.

Окрему групу складають питання, які слідчий суддя вирішує при застосуванні запобіжних заходів. Так, він повинен оцінити наявність ризиків, які дають йому достатні підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може переховуватись від органів досудового розслідування та/або суду; знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується (ст.177). При обранні запобіжного заходу слідчий суддя, суд зобов'язані оцінити в сукупності всі

обставини, передбачені ст.178 КПК (вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення; міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність у нього родини й утриманців; репутацію підозрюваного, обвинуваченого та інш.). Однак не можна визнати за судом лише обов'язку оцінювати докази, оскільки аналіз кримінально-процесуальних норм свідчить про те, що рішення про здійснення приводу підозрюваного, обвинуваченого або свідка може прийматися під час досудового провадження слідчим суддею, а під час судового провадження – судом в тому числі з власної ініціативи (ст.140 КПК).

За загальним правилом, суд здійснює перевірку доказів, поданих сторонами кримінального провадження. Він має право залучати докази лише за клопотанням сторони. Однак закон передбачає випадки, коли суд має право збирати і досліджувати докази незалежно від наявності клопотання, наприклад, згідно ст.332 КПК України в такий спосіб суд доручає проведення експертизи експертній установі чи експерту у передбачених законом випадках: якщо суду надані кілька висновків експертів, які суперечать один одному, а допит експертів не дав змоги усунути виявлені суперечності або якщо під час судового розгляду виникли підстави, передбачені ч.2 ст.509 КПК (наявність згідно з медичним документом у особи розладу психічної діяльності або психічного захворювання; поведінка особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння або після нього була або є неадекватною (затьмарення свідомості, порушення сприйняття, мислення, волі, емоцій, інтелекту чи пам'яті тощо). Також у ст.361 КПК зазначено, що у виняткових випадках суд, визнавши за необхідне оглянути певне місце, проводить огляд за участю учасників судового провадження, а якщо цього вимагають обставини, – за участю свідків, спеціалістів і експертів, тобто в такий спосіб отримує додаткову інформацію, яку він вважає необхідною для конкретного кримінального провадження. Такий висновок можна зробити зі змісту коментаря до цієї статті, де сказано, що у виняткових випадках (наприклад, внаслідок отримання від учасників кримінального провадження нових відомостей або таких, що не узгоджуються з протоколом огляду місця та доданих до нього) суд за власною ініціативою або за клопотанням сторони судового провадження може визнати за необхідне (зокрема, для виявлення та фіксації додаткових або уточнених відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення) оглянути певне місце (місцевість, приміщення) поза межами приміщення суду (зали судового засідання) [2, с.112].

Таким чином, підсумовуючи наведене, можна зробити висновок про те, що процесуальне положення суду в кримінально-процесуальному доказуванні визначається його обов'язком: 1) прийняти кримінальне провадження, що надійшло від прокурора з обвинувальним актом, а також заяву потерпілого у справах приватного обвинувачення; 2) забезпечити права, свободи та законні інтереси всіх учасників судового розгляду шляхом повного, всебічного та неупередженого дослідження обставин справи; 3) здійснювати процесуальну діяльність виключно в межах правового спору, обумовленого пред'явленим особою обвинуваченням.

Здійснюючи діяльність щодо вирішення правового спору сторін, суд у встановленому законом порядку повинен перевірити твердження обох сторін. Цю діяльність він здійснює шляхом перевірки і аналізу наданих ними доказів. Разом з тим, для прийняття правильного і справедливого рішення щодо суті кримінального провадження суду не завжди достатньо наданих сторонами доказів, тому, щоб досягнути їх достатньої сукупності, він повинен бути вправі самостійно чи за ініціативою сторін формувати нові докази. У цьому випадку суд не може перетворювати проведені ним судові дії у судове розслідування, оскільки, намагаючись вирішити правовий конфлікт з приводу обвинувачення, він вправі виявляти і отримувати доказову інформацію, формувати на її основі докази виключно з метою перевірки правильності наведених сторонами обвинувачення і захисту доводів.

Викладене свідчить про те, що суд як суб'єкт кримінально-процесуального доказування збирає докази не в значенні, визначеному ст.93 КПК України як самостійний етап доказування, а лише в межах процесуальних дій, що утворюють зміст наступного етапу доказування – перевірки доказів. На цьому етапі також можливе отримання нових доказів, які підтверджують чи спростовують вже наявні у справі докази.

Література:

1. Бозров В. «Тактика судьи» в прошлом и настоящем уголовном процессе / В. Бозров // Российская юстиция. – 2003. – №10. – С.31-32.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар [у 2-х т.]. Т. 2. / За заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х.: Право, 2012.– 664 с.
3. Орлов Ю. К. Основы теории доказательств в уголовном процессе. Научно-практическое пособие / Ю. К. Орлов. – М., 2000. – 144 с.
4. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : [монографія] / С. М. Стахівський. – К., 2005. – 272 с.

УДК: 343.98.06 : 343.347

Вигівська Людмила Володимирівна

*доцент кафедри нагляду за додержанням законів органами,
які проводять досудове розслідування
Національна академія прокуратури України
(Україна, Київ)*

Щодо проведення оперативної закупки в злочинах про незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року в главі 21 запровадив новий для практики розслідування інститут – інститут негласних слідчих (розшукових) дій, що є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню.

Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. За загальним правилом, визначеним в ст.250 КПК, рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК – слідчий суддя за клопотанням прокурора або клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. При цьому відповідно до ч.5 ст.271 КПК, виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

В кримінальних провадженнях про незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст.307 КК України) важливою складовою частиною доказової бази є матеріали, якими задокументовано оперативну закупку (оперативна закупка – одна з форм контролю за вчиненням злочину). До прийняття КПК України 2012 року оперативна закупка проводилась виключно в рамках оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) і, в принципі, сьогодні теж залишається така можливість. Підставою для проведення оперативної закупки, відповідно до ст.6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів про злочини, що готуються та/або осіб, які готують вчинення злочину.

Разом з тим, специфіка розслідування злочинів, передбачених ст.307 КК України передбачає тривалий процес зібрання доказів та кілька попередніх епізодів закупки наркотичних засобів. А оскільки в КПК України чітко прописано вимогу невідкладно вносити відомості про вчинене правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), то вже після першої оперативної закупки кримінальне провадження повинне бути зареєстроване в ЄРДР і далі проведення ОРД не допускається. Крім того, з урахуванням тенденції до максимальної демократизації та відкритості кримінального процесу, проведення ОРД в подібних випадках видається небажаним.

Однозначно позитивне нововведення (негласних слідчих (розшукових) дій) на сьогоднішній день має ряд невизначеностей, що негативно позначається на практиці його застосування. В першу чергу, дуже багато питань щодо проведення оперативної закупки виникає при розгляді справ Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ), який розцінює такий захід як порушення п.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за ознакою провокації злочину.

Судова практика ЄСПЛ є невід’ємною частиною українського права, що на законодавчому рівні задекларовано в Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», який регулює відносини, що виникають у зв’язку з обов’язком держави виконати рішення ЄСПЛ у справах проти нашої держави; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї; з впровадженням європейських стандартів прав людини та створенням передумов для зменшення числа заяв до ЄСПЛ проти України.

Постанови ЄСПЛ у справах щодо притягнення заявників до кримінальної відповідальності за незаконний збут наркотичних засобів, який був виявлений шляхом проведення відносно них негласного заходу – оперативної закупки, зазвичай носять негативний характер для держав, чії громадяни звинувачували їх у провокації збуту наркотичних засобів.

На думку ЄСПЛ, провокація злочину буде мати місце, коли:

- Відсутні підстави для проведення оперативної закупки;
- Співробітники правоохоронних органів не обмежуються пасивним розслідуванням, а самі приймають участь у оперативній закупці в якості закупників;
- Національні суди не виконують обов’язків щодо встановлення фактичних обставин справи і з’ясування наявності/відсутності ознак провокації.

Маємо відзначити, що постанови ЄСПЛ в справах про незаконний збут наркотичних засобів, цілком відповідають концепції українського кримінального процесуального законодавства та повинні прийматись до уваги слідчими, прокурорами при проведенні такої негласної слідчої (розшукової) дії як контроль за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, передбачений п.2 ч.1 ст.271 КПК України.

Відповідно до ст.5 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», для одержання доказів злочинної діяльності, пов’язаної з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, може бути проведена оперативна закупка – операція щодо придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів.

Оперативна закупка, згідно з п.1.12.3 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила. Оперативна закупка використовується при документуванні, розкритті та доказуванні злочинів, передбачених ст.307 КК України як основний захід в переважній більшості відповідних кримінальних проваджень.

На сторожі законності при проведенні такого розшукового заходу стоять Конституція України та Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року в якому закріплено догму про те, що під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні. Прокурор, приймаючи рішення про проведення контролю за вчиненням злочину, крім іншого, зобов’язаний викласти обставини, які свідчать про відсутність під час проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії провокування особи на вчинення злочину (ч.7 ст.271 КПК України). Тобто закон встановлює чіткі та розумні вимоги до збору доказів.

На практиці працівники правоохоронних органів часто не дотримуються розумних вимог щодо відсутності провокування, працюючи на показники, а не на реальне викриття осіб, що займаються незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин чи прекурсорів. Основними порушеннями є використання в якості осіб, що купують наркотик, працівників оперативних підрозділів або осіб, що допускаються немедичного вживання наркотиків. У першому випадку автоматично створюються передумови для звинувачення органів досудового розслідування у провокації особи на вчинення злочину (і непоодинокі випадки, коли такі звинувачення мають підґрунтя); в другому – надійність свідка (оперативного закупника) тяжіє до нуля, хоча б з огляду на нестійку психіку наркоманів та їх залежність від працівників внутрішніх справ, що обов'язково буде використано стороною захисту.

Крім того, підстави для початку здійснення досудового розслідування саме кримінальних проваджень категорії, що розглядається, в більшості випадків видаються сумнівними, оскільки відомості до ЄРДР вносяться на підставі рапортів правоохоронців в яких відсутнє чітке посилання на шляхи отримання таких даних.

Взагалі, проблемних питань при використанні доказів, здобутих внаслідок здійснення оперативних закупок значно більше, ніж відповідей на них. Тому в світлі практики ЄСПЛ та узагальнення практики судового розгляду кримінальних проваджень про злочини, передбачені ст.307 КПК України, слід наголосити на необхідності здобувати (поряд із результатами проведення оперативної закупки) інші докази злочинної діяльності особи.

Можна рекомендувати для документування злочинної діяльності особи, що займається незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи з метою виявлення та вилучення зразків для дослідження та/або встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи (ст.ст.260, 267 КПК України); спостереження за особою (ст.269 КПК України); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст.274 КПК України) тощо. При цьому, на нашу думку, усі перелічені негласні слідчі (розшукові дії) будуть лише підкріплювати докази злочинної діяльності особи, отримані в результаті оперативної закупки оскільки навіть задокументований на відео факт продажу певної речовини, подальше її вилучення в покупця та отримання експертного висновку про її належність до вилучених з обігу наркотичних засобів будуть піддаватися стороною захисту об'єктивним сумнівам.

Також, повинні зупинитись на зауваженні ЄСПЛ про те, що виявлення в особи більшої кількості наркотичних засобів, ніж мало бути придбане в ході перевіркової закупки, не свідчить про наміри такої особи збути в подальшому решту наркотику.

На рівні національного правозастосування таке положення нівельоване п.4 діючої Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів», відповідно до якого про умисел на збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів можуть свідчити і такі альтернативні обставини, як великий або особливо великий їх розмір. Вказана постанова широко використовується в повсякденній роботі слідчими, прокурорами та сприяє закріпленню хибної практики з кваліфікації дій особи за ст.307 КК України виключно з підстав великої кількості вилученого наркотичного засобу.

Резюмуючи викладене, повинні відзначити, що контроль за вчиненням злочину у формі оперативної закупки в кримінальних провадженнях про незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів – важлива та невід'ємна складова процесу отримання доказів. Слідчий, прокурор повинні неухильно дотримуватись вимог вітчизняного законодавства та практики Європейського суду з прав людини при проведенні таких негласних слідчих (розшукових) дій; виключити випадки направлення до суду кримінальних проваджень про злочини, передбачені ст.307 КК України, які розслідувалися лише метою підвищення показників роботи (наприклад, де обвинуваченою виступає наркозалежна особа, яка «поділилася» наркотичним засобом зі свої знайомим наркоманом в порядку взаємодопомоги).

Необхідно здійснювати оперативної закупки тільки після отримання належним шляхом відомостей про систематичне вчинення особою дій, передбачених відповідними частинами ст.307 КК України (заяви, повідомлення сусідів винної особи, наркозалежних та їх родичів тощо). Крім того, уникати проведення оперативної закупки власне працівниками правоохоронних органів та їх негласними співробітниками, виклик (або ідентифікація) яких до суду буде унеможливлений внаслідок засекречування відомостей про них.

Також, проведення оперативної закупки повинне фіксуватися за допомогою аудіо- та відеозапису, про що повинна бути попередньо отримана ухвала слідчого судді. Таке фіксування в ході судового розгляду буде важливим контраргументом на твердження сторони захисту про провокування обвинувачуваного на вчинення злочину та/або про факт підкинення йому наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

УДК: 346.544.6.001.3 (477)

Комашко Володимир Володимирович
здобувач кафедри кримінального права та процесу,
Національна академія Служби безпеки України
(Україна, Київ)

Порівняльно-правовий аналіз провадження контрольованої поставки в Україні та інших демократичних країнах

Останнім часом спостерігається стійка тенденція до розповсюдження на території України діяльності організованих злочинних угруповань, які займаються незаконним обігом та контрабандою не тільки наркотичних речовин, а ще й предметів і продукції, вільна реалізація яких заборонена або їх обіг обмежений. Зважаючи на необхідність організації ефективної протидії на даному напрямку діяльності, законодавець надав право правоохоронним органам здійснювати оперативну закупку та контрольовану поставку щодо цих товарів, предметів і речовин.

Означене потребує від правоохоронних органів перебудову всієї системи діяльності та насамперед оперативно-розшукової. В останні роки правоохоронні органи активно використовують нетрадиційні методи боротьби зі злочинністю. Одним із найефективніших є контрольована поставка, що потребує ґрунтовного аналізу теоретико-правових та організаційно-тактичних основ її провадження як на національному, так і міжнародному рівні.

Практичний досвід закордонних та вітчизняних правоохоронних органів дозволяє дійти висновку, що контрольована поставка, контрольована і оперативна закупка є одними з найефективніших заходів оперативно-розшукової діяльності при розкритті злочинів, пов'язаних з незаконним обігом та контрабандою не тільки наркотичних речовин, а також предметів, речовин і продукції, вільна реалізація яких заборонена або їх обіг обмежений.

Контрольована поставка – це комплекс організаційних гласних і негласних оперативно-розшукових та інших заходів, що проводяться оперативними підрозділами, у тому числі у взаємодії з іншими державними органами, спрямованих на встановлення контролю за переміщенням (увезенням, вивезенням, транзитом) територією України будь-яких товарів, предметів та речовин, з метою забезпечення безпеки такого переміщення; виявлення причетних до підготовки та вчинення злочину фізичних та юридичних осіб, документування їх протиправних діянь [1].

Приводом для контрольованої поставки є факт виявлення оперативними підрозділами підготовки чи здійснення незаконного переміщення товарів, предметів та речовин у транспортних засобах, вантажах, багажах, особистих речах, поштових відправленнях, тощо; повідомлення компетентних органів інших держав про проходження їх територією України; інформація, що отримана і перевірена в межах провадження оперативно-розшукової справи.

В Україні відповідно до п.2 ч.1 ст.8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» право проводити контрольовану поставку, товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності надано підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність [2].

Проведення контрольованої поставки здійснюється з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь, згідно з положеннями ст.271 Кримінального процесуального кодексу України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, податкової міліції Державної податкової служби України, Служби безпеки України, Державної митної служби України 1, погодженими з Генеральною прокуратурою України та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України.

Стаття 271 КПК України визначає контрольовану поставку, контрольовану та оперативну закупку як форми негласної слідчої (розшукової) дії «Контроль за вчиненням злочину» [3]. Дані оперативні заходи можуть здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин.

Згідно ч.4 ст.246 КПК України, в ході досудового розслідування тяжкого чи особливо тяжкого злочину право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину має виключно прокурор. Слідчий приймати таке рішення не уповноважений [4].

Проводити контрольовану поставку має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що виконують контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби, органів Державної прикордонної служби, органів Державної митної служби України. Варто зазначити, що слідчий у взаємодії з вказаними підрозділами здійснює планування, бере участь у інших заходах з підготовки та поточного контролю за ходом і результатами проведення зазначених заходів. Контрольована закупка та поставка потребує ретельної підготовки і може бути проведена із залученням сил і засобів правоохоронних та державних органів України, відповідних органів іноземних держав, а також Інтерполу.

Основним міжнародним правовим актом, який регламентує застосування методу контрольованої поставки є Конвенція ООН про боротьбу із незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 р. 12 грудня 2000 р. в м. Палермо (Італія) була підписана Конвенція ООН щодо транснаціональної організованої злочинності, згідно якої контрольоване постачання є спеціальним методом розслідування, наряду з електронним спостереженням і агентурними операціями, що здійснюються компетентними органами держав – учасників Конвенції. Крім того, Конвенція передбачає, що рішення про використання контрольованої поставки на міжнародному рівні може, з погодження зацікавлених держав – учасниць, включати такі методи, як перехват вантажів без вилучення товарів, що незаконно переміщуються на території держави або з їх вилученням, чи повною або частковою заміною [5].

Розглянемо, як регулюється дана проблема в законодавстві зарубіжних країн. Так, в Російській Федерації пп.4, 13 ст.6 Федерального закону «Про оперативно-розшукову діяльність» від 12.08.1995 р. закріплюють такі оперативно-розшукові заходи як перевірна закупка та контрольована поставка [6]. Шляхом проведення контрольованої поставки посадові особи оперативних підрозділів можуть встановлювати адресатів одержання предметів, речовин і продукції, вільна реалізація яких заборонена або обіг яких обмежено. За допомогою засобів і методів ОРД контролюється маршрут їх пересування. Контрольовану поставку досить часто проводять митні органи, взаємодіючи при цьому з правоохоронними органами інших держав.

Результати контрольованої поставки в Росії оформляються залежно від поставлених та досягнутих цілей і завдань, а також від того, хто проводив операцію. Вони можуть бути оформлені у вигляді рапорту, довідки, довіреності, прибутково-видаткових та інших документів, пояснень громадян або акту контрольованої поставки, а також інших фізичних носіїв інформації, які можуть мати доказове значення по кримінальних справах.

Не в усіх країнах визначення контрольованої поставки, контрольованої і оперативної закупки закріплені на законодавчому рівні, тому в суді нерідко виникають спірні питання з цього приводу. Слід зазначити, що проблема визначення та порядку проведення даних заходів є предметом особливо гострих дискусій в США, оскільки там результати оперативно-розшукової діяльності активно застосовуються в якості доказів.

Оперативна закупка у США найбільш часто провадиться працівниками Адміністрації по контролю за дотриманням законів про наркотики. Кожна оперативна закупка повинна бути чітко спланована. Найвищим пріоритетом під час планування заходу є забезпечення безпеки осіб, які задіяні у його проведенні та третіх осіб. Другим пріоритетом є забезпечення безпеки державних коштів, які видаються на проведення оперативної закупки. Третім за пріоритетністю є досягнення цілей розслідування.

Особовий склад під прикриттям не має права без відповідного дозволу проводити закупку в обмін на незаконні товари чи послуги або іншим чином брати участь в закупках, здійснюючи дії, які утворюють склад злочину. Інформатори за надану ними інформацію чи послуги не можуть отримувати в якості оплати заборонені або обмежені в обігу товари чи речовини або дозвіл на їх придбання.

У ФРН контрольована (оперативна) поставка також є одним з важливих оперативно-розшукових заходів. Правоохоронці вважають, що закупка різних предметів (викрадених речей, зброї, наркотиків тощо) нерідко є необхідною передумовою для отримання довіри осіб, що займаються їх збутом. При цьому переслідується мета подальшого виходу на найбільш небезпечних злочинців. Дії працівників поліції та їх інформаторів, що здійснюють такі закупки, вважаються правомірними.

Грошові кошти, виділені поліції на проведення операції, мають знаходитися під постійною охороною. Так, працівник поліції або інша особа, що діє на користь правоохоронного органу, може тільки показати гроші при укладанні фіктивної угоди з наркоділком. Мета такої зустрічі – довести купівельну спроможність «зацікавленої особи» і таким чином змусити продавця підвезти і передати наркотики. Останній має організувати доставку товару і передати його покупцеві в місці, яке вже контролює поліція [7].

Отже, в Україні та інших зарубіжних країнах контрольована поставка, контрольована і оперативна закупка є складними комплексними оперативно-розшуковими заходами. У Росії їх визначають як спосіб отримання інформації про ознаки злочинної діяльності, установивши контроль за поставкою, купівлею, продажем, переміщенням предметів, речовин і продукції, вільна реалізація яких заборонена, а обіг обмежений, а також тих, що є об'єктами або знаряддями злочинних посягань. Хотілося б також наголосити на тому, що велику роль у сучасній правоохоронній практиці відіграє міжнародна взаємодія під час проведення контрольованих поставок.

Література:

1. Негласні слідчі (розшукові) дії. Коментар до глави 21 Кримінального процесуального кодексу України / [кол. авт.; за заг. ред. Є.Д. Скулиша]. – К.: Наук. – вид. центр НА СБ України, 2012. – 132 с.
2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. №2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №22. – Ст.303.
3. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13.04.2012 р. №4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – №9-10, №11-12, №13. – Ст.88.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]. – К.: «Центр учбової літератури». – 2012. – 292 с
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 року // Законодавство у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів: Зб. нормат. актів / У 2 ч. – Ч. 1. – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С.191–231.

6. Об оперативно-розыскной деятельности : Федеральный Закон от 12 августа 1995 г. 144-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. –1995. – №33. – Ст.3349.

7. Проведення операції «Міжнародна контрольована поставка наркотиків»: Типова методика для співробітників правоохоронних органів держав-учасниць СНД // Бюро по координації боротьби з організованою злочинністю та іншими небезпечними видами злочинів на території держав-учасниць СНД, Всеросійський науково-дослідний інститут Міністерства внутрішніх справ Російської Федерації, Головне управління по боротьбі з організованою злочинністю служби кримінальної міліції Міністерства внутрішніх справ Російської Федерації, Державний комітет Російської Федерації з контролю за обігом наркотичних засобів і психотропних речовин. – М., 2004. – 63 с.

УДК: 343.41

Кучинська Оксана Петрівна

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри правосуддя,
Київський національний університет ім. Т. Шевченка
(Україна, Київ)

Право на те, щоб не піддаватися катуванню або жорстокому, нелюдському чи принижуючому гідність поведженню чи покаранню

Кримінальному процесуальному законодавству належить одне з ключових місць у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина. У галузі національної кримінальної процесуальної науки все більше уваги приділяється питанням відповідності українського законодавства загальноновизнаним міжнародним принципам і стандартам. За роки незалежності України чинне кримінальне судочинство зазнало немало змін і доповнень, проте воно ще не повністю відповідає міжнародному праву і потребує якнайшвидшої гармонізації з ним [1, с.90].

У тезах ми розглянемо питання про право на те, щоб не піддаватися катуванню або жорстокому, нелюдському чи принижуючому гідність поведженню чи покаранню. Саме в такому вигляді зазначене право сформульоване у ст.5 Загальної Декларації прав людини. Конвенція 1950 року підходить до визначення даного права дещо вужче: «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню» (ст.3). Отже, як бачимо, в тексті даної статті не згадується про право особи не піддаватися жорстокому поведженню чи покаранню. З цього приводу навіть автори спеціального дослідження, присвяченого Конвенції 1950 року, зазначають, що причини, з яких розробники тексту Конвенції упустили в ст.3 ознаку жорстокості, не відомі [2, с.135]. Причому теоретики і практики достатньо часто задають собі питання, чому дана стаття не передбачає вичерпного переліку випадків катування чи інших видів жорстокого поведження? У той же час зазначимо, що контрольний механізм забезпечення дотримання положень Конвенції 1950 року, яким є Європейський суд з прав людини, у своїх рішеннях, що стосуються порушень ст.3 Конвенції, дуже часто оперує ознакою жорстокості [3, с.12-13]. Крім того, ясність у це питання вносить розуміння традиційного для європейського правничого співтовариства підходу, відповідно до якого термін «жорстоке поведження» є родовим, узагальненим поняттям, що походить від англійського «ill-treatment» (дослівно – погане поведження) чи французького «mauvaistraitement» і означає будь-який вид неправомірного поведження, що підпадає під заборону ст.3 Конвенції 1950 року.

Зазначимо, що на відміну від змісту відповідних положень вже розглянутих документів, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Конвенція СНД більш широко розкривають зміст досліджуваного права. Так, наприклад, ст.3 Конвенції СНД має наступ-

ну редакцію: «Жодна особа не повинна піддаватися катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поведженню чи покаранню. Жодна особа не може бути піддана медичним або науковим дослідженням без своєї добровільної згоди». Крім того, порівнюючи граматичні прийоми тлумачення даної норми, які були використані у двох останніх згаданих документах, автор спеціального дослідження приходять до висновку, що найбільш широким підходом відзначається саме Конвенція СНД, яка визнає неприпустимим за будь-якої мети проведення медичних або наукових дослідів без добровільної згоди особи [4, с.117-119].

Незважаючи на неабияку значимість розглядуваного права для загального змісту невід'ємного права людини на фізичну і моральну недоторканність, все ж таки у положеннях міжнародно-правових документів, які дане право закріплюють, міститься занадто велика кількість оціночних понять, відсутність єдиного розуміння яких може ускладнювати процес правозастосування. З метою усунення подібних непорозумінь доречно буде провести розмежування між такими поняттями, як «катування», «нелюдське поведження» та «принижуюче гідність поведження».

Відповідно до ч.1 ст.1 Конвенції проти катувань, термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. В цей термін не включаються біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково. Крім того, виходячи з позиції Європейського Суду, «катування» являє собою форму нелюдського поведження, що призводить до надто тяжких та жорстоких страждань [5, р.167]. З цього приводу необхідно звернути увагу на те, що на підставі Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [6, с.260] Україна зобов'язалася виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вона є Стороною (ст.2 вказаного Закону), у тому числі рішення, пов'язані з тлумаченням та порядком застосування Конвенції 1950 року.

Щодо тлумачення термінів «нелюдське» та «принижуюче гідність» поведження слід зауважити, що вони обидва поки ще не відрізняються належним ступенем розробки ані у прецедентному праві Європейського суду, ані у практиці діяльності колишньої Європейської комісії з прав людини. Однак, названа Комісія в одному зі своїх рішень висловила, що поняття нелюдського поведження охоплює, як мінімум, таке поведження, за якого умисно завдаються суворі страждання, моральні або фізичні, що є невинуватим в конкретній ситуації. Поведження з особою можна вважати принижуючим гідність, якщо воно грубо принижує його перед іншими або змушує діяти проти своєї волі або совісті [7, с.120].

Вважаємо, що наведені визначення доцільно використовувати й вітчизняним правоохоронним органам під час правозастосування, а також законодавцю у процесі майбутньої нормотворчої діяльності.

Література:

1. Омеляненко Г. М. Реалізація принципів міжнародного права у законодавстві про кримінальне судочинство України / Г.М. Омеляненко // Законодавство України та міжнародне право. Проблеми гармонізації : [збірник наукових праць]. – Випуск 4. – К., 1998. – С. 90.
2. Бредли Э., Дженис М., Кэй Р. Европейское право в области прав человека. Практика и комментарии: Перевод с английского / Э. Бредли, М. Дженис, Р. Кэй; [Науч. ред. Н. Блинков, пер. А. Иванченков, ред. Л. Архипова]. – М.: Права человека, 1997. – 640 с..
3. Зайцев Ю. Стаття 3 Європейської конвенції з прав людини: специфіка тлумачення та застосування / Ю. Зайцев // Заборона катування. Практика Європейського суду з прав людини. – К.: Український Центр Правничих Студій. – 2001. – С.12-13.

4. Егоров С. Е. Общеизвестные принципы и нормы о правах человека в уголовном процессе России : дис. ... к.ю.н.: 12.00.09. – М., 2003. – 262 с.
5. Ireland V. The United Kingdom judgement. – January 18. – 1978. – p.167.
6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 №3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – №30. – Ст.260.
7. Егоров С. Е. Общеизвестные принципы и нормы о правах человека в уголовном процессе России : дис. ... к.ю.н.: 12.00.09 / С. Е. Егоров. – М., 2003. – 262 с.

УДК: 343.126.001.3

Лукин Виктор Михайлович

кандидат юридических наук, доцент,
заместитель начальника кафедры предварительного расследования,
Санкт-Петербургский университет МВД России
(Российская Федерация, Санкт-Петербург)

Сравнительно-правовой анализ института задержания лица по подозрению в совершении уголовного правонарушения по УПК Украины 2012 г.

С принятием нового уголовно-процессуального кодекса Украины, многие уголовно-процессуальные институты претерпели существенные изменения. В частности кардинально поменялся порядок задержания лица по подозрению в совершении преступления.

В главе 18 УПК Украины «Меры пресечения, задержание лица» закреплён процессуальный порядок задержания лица в ходе уголовного производства. По непонятным причинам, законодатель сначала закрепил нормы касающиеся применения мер пресечения, а лишь потом задержание лица по подозрению в совершении уголовного правонарушения. С точки зрения практики применения и логики представляется правильнее сначала привести нормы закрепляющие порядок задержания лица, т.к. он практически всегда предшествует применению мер пресечения. Называя задержание лица временной мерой пресечения (ч.2 ст.176 УПК Украины), законодатель также подтверждает то, что все-таки задержание это мера принуждения временная и во многих случаях предшествует применению мер пресечения.

В части 2 ст.207 УПК Украины говорится, что «*Каждый* (выд. автором) имеет право задержать без постановления следственного судьи, суда любое лицо, ...» и в части 3 данной статьи – «*Каждый, кто не является уполномоченным служебным лицом* (выд. автором) (лицом, которому законом дано право осуществлять задержание) и задержал соответствующее лицо в порядке, предусмотренном частью второй настоящей статьи, *обязан* (выд. автором) немедленно доставить его к уполномоченному служебному лицу или немедленно сообщить уполномоченному служебному лицу о задержании и местонахождении лица, которое подозревается в совершении уголовного правонарушения».

Данной нормой законодатель предоставил *право любому гражданину* (выд. автором) осуществлять фактическое задержание лица, подозреваемого в совершении уголовного правонарушения т.е. другого гражданина и далее в части 3 накладывает на обычного гражданина обязанности немедленно доставить, или немедленно сообщить..., присущие только участнику уголовного производства (следователю, прокурору, другому уполномоченному служебному лицу). Возникает очень много различных вопросов, в том числе и касающихся безопасности, как гражданина производящего задержание, так и самого задержанного. Может нужно было поступить по примеру УПК Республики Беларусь, и ввести отдельную норму, в которой дать гражданину право на захват (задержание) лица совершившего правонарушение и предусмотреть в данной норме определенные гарантии для данного лица.

Пример: Статья 109 УПК РФ. Право граждан на захват лица, совершившего преступление:

1. Захват лица – действия граждан по задержанию лица, совершившего преступление, либо для пресечения преступления и для передачи его органу власти.

2. Каждый гражданин имеет право захватить и принудительно доставить в орган власти лицо, застигнутое им при совершении преступления или попытке скрыться непосредственно после его совершения.

3. В случае оказания сопротивления лицом, указанным в части первой настоящей статьи, к нему могут быть применены меры подавления сопротивления в пределах мер, необходимых для задержания лица, совершившего преступление. В случаях, если имеются основания полагать, что при захваченном лице находятся оружие либо предметы, имеющие значение для уголовного дела, захвативший его гражданин может осмотреть одежду задерживаемого и изъять для передачи в орган уголовного преследования находящиеся при нем предметы.

Положительным моментом выступает то, что законодатель Украины практически ликвидировал стадию возбуждения уголовного дела, и теперь на практике не возникает вопрос о задержании лица до возбуждения уголовного дела или только после. К сожалению, в УПК России этот вопрос стоит очень остро и, к сожалению, можно констатировать, наличие белого пятна в правовом поле института задержание лица по подозрению в совершении преступления в Российском законодательстве.

В ст.209 УПК Украины четко определен момент задержания лица, т.е. когда оно силой или через подчинение приказу вынуждено оставаться рядом с уполномоченным служебным лицом или в помещении, определенном уполномоченным служебным лицом. К сожалению УПК России этим похвастать не может. В определении момента фактического задержания лица подозреваемого в совершении преступления, Российский законодатель два понятия, момент фактического задержания и момент процессуального задержания, соединил в одном определении. Для примера приведу это определение пункт 15 статьи 5 УПК России – момент фактического задержания – момент производимого в порядке, установленном настоящим Кодексом, фактического лишения свободы передвижения лица, подозреваемого в совершении преступления. От чего, практические работники до сих пор не могут четко определить, когда же настал момент фактического задержания.

Также в качестве положительного момента можно выделить то, что законодатель Украины в уголовно-процессуальном кодексе отдельными нормами закрепил момент задержания (ст.209), доставку лица к органу досудебного расследования (ст.210) и срок задержания лица без постановления следственного судьи, суда (ст.211), чего, к сожалению, нет в УПК России.

УДК: 343.9.018 (477)

Онофрейчук Андрій Дмитрович

*аспірант кафедри оперативно-розшукової діяльності,
Національна академія Служби безпеки України
(Україна, Київ)*

Порівняльно-правовий аналіз оперативно-розшукової діяльності в Україні та інших зарубіжних державах

Формування в Україні правової держави, де знайшли б надійний захист права, свободи та інтереси кожної людини, існувала б не лише відповідальність громадян перед державою, а і держава мала відповідні обов'язки перед своїми громадянами, – є важливою умовою створення в Україні демократичного суспільства, державного суверенітету.

В законодавстві більшості демократичних країн в тій чи іншій формі викладено перелік суб'єктів, об'єктів та загальний порядок проведення оперативно-розшукових заходів, і це не є

випадковістю. Адже саме легітимізація здійснення таких специфічних (з погляду дотримання прав і свобод людини) заходів є запорукою не тільки правової, а й демократичної держави.

Той факт, що окремі аспекти провадження оперативно-розшукових заходів закріплено у відкритих законодавчих актах, дозволяє провести порівняльний аналіз їх правової регламентації за кордоном та в Україні. Доцільно відмітити, що держава, як правило, закріплює за собою компетенцію регулювання провадження оперативно-розшукових заходів. В той же час, держава делегує право на їх проведення підрозділам відповідних правоохоронних органів та певним категоріям осіб.

Порівняльно-правовий аналіз правових основ оперативно-розшукової діяльності в Україні та інших демократичних країнах, свідчить, що Україна, як і інші країни СНД, пішли шляхом створення єдиного нормативно-правового акту, який регулює суспільно-правові відносини у визначеній сфері. Поряд з цим, в США такий акт взагалі відсутній, а у Великій Британії був прийнятий лише у 2000 році. У ФРН питання провадження оперативно-розшукових заходів врегульовано переважно окремими параграфами Кримінально-процесуального кодексу.

Зазначене, на нашу думку, обумовлене декількома факторами. Першим з них є те, що у країнах з англосаксонською системою права немає чіткого розмежування між кримінальним процесом та оперативно-розшуковою діяльністю, а відтак – і між слідчими та оперативно-розшуковими діями й методами. Найбільш наочно зазначене вбачається у нормативно-правовій базі США, де основними слідчими методами визнаються:

- отримання загальнодоступної інформації;
- доступ та дослідження банків даних ФБР та інших підрозділів Міністерства юстиції, а також право отримання інформації від працівників ФБР та інших підрозділів Міністерства юстиції;
- доступ та дослідження, а також запит інформації з банків даних, які супроводжуються іншими федеральними, місцевими чи плеєніними органами або органами іноземних держав;
- використання онлайн послуг та ресурсів (комерційних та/або некомерційних);
- використання та залучення до співробітництва конфідентів;
- опитування або запит про надання інформації від працівників приватних та державних органів;
- отримання інформації, добровільно переданої державними чи приватними органами;
- візуальне спостереження, яке не вимагає судового ордеру;
- надсилання повісток для отримання інформації про абонентів телефонного зв'язку та електронної пошти;
- здійснення консенсуального (за згодою однієї зі сторін (абонента)) спостереження, в тому числі комп'ютерних комунікацій;
- використання поліграфу;
- реєстрація поштових відправлень;
- особистий обшук або обшук майна, які не потребують судового ордеру, тому що не втручаються у приватне життя (наприклад, дослідження сміття);
- здійснення прихованого відеоспостереження, використання радіопеленгаторів та іншої апаратури спостереження;
- проведення секретних операцій;
- здійснення доступу до збережених провідних та електронних записів;
- неконсенсуальне електронне (без згоди однієї зі сторін (абонента)) перехоплення;
- обшук, у тому числі перлюстрація кореспонденції.

Крім того, в США отримання та реєстрація інформації про подію чи вчинок особи, які містять ознаки злочину, є підставою для провадження широкого кола дій, що не суперечать правовим приписам, що можуть бути після відповідної перевірки та оформлення використані в якості доказів при здійсненні в суді кримінального переслідування. Слід зазначити, що зазначені дії за методами проведення тотожні оперативно-розшуковим заходам та слідчим (розшуковим) діям.

Другим фактором можна назвати традиціоналізм правової системи Великобританії, а, відтак, похідної від неї правової системи США. Довгий час проведення дій, які в Україні ма-

ють назву оперативно-розшукових, у Великій Британії регламентувалося відомчими актами обмеженого доступу. І лише 2000 року було прийнято Закон «Про правове регулювання слідчих повноважень», в якому кодифіковано загальну процедуру їх [1]. Багато в чому прийняття такого нормативного акту обумовлювалося розвитком демократії в країні.

У Росії ж та Україні прийняття відповідних законів «Про оперативно-розшукову діяльність» було спричинено сплеском демократичних ініціатив кінця ХХ століття. До цього ж часу на теренах СРСР здійснення оперативно-розшукової діяльності регламентувалося виключно відомчими нормативно-правовими актами обмеженого доступу, а відтак громадського контролю за їх дотриманням в принципі не могло бути [2].

Взагалі, становлення оперативно-розшукової діяльності як самостійного напрямку роботи, відмінного від слідства, в Росії та Україні розпочалося ще в першій половині ХХ ст. Плани щодо розмежування оперативно-розшукової та слідчої діяльності на найвищому рівні зафіксовано у документах 1937 року. У листі М.І. Єжова до Й.В. Сталіна зазначалося: «...Зосередження агентурної та слідчої роботи в одних і тих самих руках на практиці призводить до того, що страждають обидві ці галузі роботи. Особливо це негативно впливає на постановку агентурної роботи...» [3]. Таким чином, відбулося розмежування оперативно-розшукової діяльності та слідства, що в подальшому сприяло становленню оперативно-розшукової діяльності як науки та навчальної дисципліни в сучасному вигляді.

У ФРН, внесення більшої частини змін до Кримінально-процесуального кодексу щодо здійснення оперативно-розшукових заходів відбулося вже у 90-ті роки ХХ ст. Окремого ж закону, який би регламентував здійснення даних заходів, досі не прийнято.

На даний момент спостерігається також неоднозначність у характері нормативно-правових актів, які регламентують здійснення оперативно-розшукової діяльності, особливо в питаннях залучення громадян до конфіденційного співробітництва, перехоплення комунікацій тощо. Якщо у Великій Британії, ФРН та США процедурні питання проведення інтрузивних оперативно-розшукових заходів виписані в норми окремих нормативно-правових актів, то в Росії й Україні спостерігається тенденція до врегулювання проведення таких заходів на підзаконному рівні.

Такий підхід законодавчого врегулювання процедури проведення окремих оперативно-розшукових заходів у Великобританії, ФРН та США має профілактичний характер та є гарантією дотримання стандартів правової держави, оскільки підданим (громадянам) зрозуміло, в яких випадках та за яких обставин вони можуть стати об'єктами таких заходів. Крім того, законодавчим врегулюванням забезпечується дотримання конституційних прав і свобод громадян, оскільки зазначені заходи можуть проводитися лише з метою, вказаною у законодавчих приписах.

Підбиваючи підсумки, необхідно підкреслити важливість встановлення правового режиму добування оперативно-значимої інформації в діяльності як правоохоронних органів, так і спеціальних служб, правоохоронних органів різних держав.

Встановлення такого правового режиму забезпечується:

- створенням системи юридичних підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності;
- законодавчим закріпленням завдань цієї діяльності;
- встановленням відповідних методів оперативної роботи, а також варіантів їх комплексного поєднання;
- визначенням вичерпного переліку умов та загальної процедури їх провадження.

Все це надає діяльності суб'єктів оперативно-розшукової діяльності регламентований характер.

Література:

1. Regulation of Investigatory Powers Act (RIPA) 2000 guidance.
2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. №2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №22. – Ст.303.; Об оперативно-розыскной де-

тельности : Федеральный Закон от 12 августа 1995 г. 144-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. –1995. – №33. – Ст.3349.

3. Ежов Н. И. Об организации следственного отдела в ГУГБ НКВД : Письмо к тов. Й. В. Сталину. – Апрель 1937. – ЦА ФСБ. – Ф.3. Оп.4. Д. 21. Л. 1-47. Машинопись. №130.

УДК: 343.121:343.9

Рябухіна Ольга Анатоліївна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового регулювання підприємницької діяльності,

Міжнародний науково-технічний університет

(Україна, Київ)

Деякі питання щодо кримінального провадження у формі приватного обвинувачення

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України 13 квітня 2012 року (далі – КПК України) суттєво внесло зміни до правореалізаційної практики та доктрини кримінального процесу. Зокрема, значних змін зазнав інститут приватного обвинувачення у кримінальному процесі, а змішане приватно-публічне обвинувачення було виключено із змісту нормативно-правового акта.

Дослідження інституту приватного обвинувачення можна простежити у працях Є.Й. Барни, Ю.М. Грошевого, В.Т. Маляренко, Н.В. Малярчука, В.В. Навроцької, В.Т. Нора, С.І. Перепелиці, Д.О. Пилипенка, В.О. Попелюшка, Р.Ю. Савонюка, В.М. Трофименко та ін.

Метою тез є дослідження кримінального провадження у формі приватного обвинувачення за Кримінальним процесуальним кодексом України від 13 квітня 2012 року.

Глава 36 нового КПК України присвячена особливостям кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Статтею 477 КПК «Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення» встановлюється, що кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, передбачених цією статтею.

Законодавцем збільшено перелік матеріальних норм, а також уточнень до них, щодо суб'єкта кримінальної відповідальності по справах, провадження за якими може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого. Звертає на себе увагу виклад переліку норм матеріального права, у КПК України 2012 року, що є підставами для подачі потерпілим заяви про вчинення кримінального правопорушення. Так, у п.1-2 ч.1 ст.477 використовується термінологія «без обтяжуючих обставин».

Звернувшись до Кримінального кодексу України, котрий є спеціальним нормативно-правовим актом, у ст.67 знаходимо перелік обставин, які визнаються обтяжуючими. Суд має право, залежно від характеру вчиненого злочину, не визнати будь-яку із зазначених у частині першій цієї статті обставин, за винятком обставин, зазначених у пунктах 2, 6, 7, 9, 10, 12 такою, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вирокі. При призначенні покарання суд не може визнати такими, що його обтяжують, обставини, не зазначені в частині першій цієї статті. Якщо будь-яка з обставин, що обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його обтяжує.

То ж, питання наявності або відсутності обтяжуючих обставин вирішує суд при винесенні вироку. Виникає неузгодженість: чи може потерпілий, або особа (слідчий, прокурор, інша службова особа органу, уповноваженого на початок досудового розслідування) на яку КПК

України покладений обов'язок прийняти заяву про вчинення кримінального правопорушення встановити, на момент подачі заяви, відсутність вказаних обтяжуючих обставин? Та чи повинна? Адже п.5 ч.1 ст.368 КПК України року встановлює, що, ухвалюючи вирок, саме на суд покладається вирішення питання чи є обставини, що обтяжують покарання обвинуваченого, а якщо є, то які саме. Одразу надамо відповідь: на кримінальне провадження по справі це не впливає.

Для прикладу розглянемо ситуацію. У разі вчинення особою дій, що підпадають під ознаки діяння, передбаченого ч.1 ст.122 Кримінального кодексу України «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження», на момент подачі заяви потерпілим, слідчому органу внутрішніх справ (ч.1 ст.216 КПК України), не було відомо, що особа вчинила злочин у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів. Так, чи інакше, слідчий невідкладно, але не пізніше 24 години після подання заяви про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Подальші дії вчиняються в загальному порядку, передбаченому КПК України. Тобто, чи є обтяжуючі обставини, або ж вони відсутні, на кримінальне провадження, по конкретній справі, це немає впливу, тому посилання на них варто вилучити зі змісту ст.477 КПК України.

Відсутність обтяжуючих обставин під час вчинення злочину також не відіграє роль у питанні укладання угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним. Оскільки, згідно ч.3 ст.469 КПК України угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена як у провадженні по справах приватного обвинувачення, так і у провадженнях щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості.

Отже, поділ кримінального провадження на публічне та приватне у новому КПК України відбувся лише на підставі надання права потерпілому подати заяву про вчинення кримінального правопорушення, скориставшись власним розсудом у питанні про необхідність складання такої заяви.

Що ж до матеріального критерію диференціації, Барна Є.Й. основними підставами віднесення певної групи суспільно-небезпечних діянь до категорії справ приватного обвинувачення вважає такі: їх відносно невисока суспільна небезпека; специфіка безпосереднього об'єкту злочину (шкода заподіюється виключно інтересам приватної особи).

А додатковими підставами є: небажання держави втручатися в інтимні питання приватного життя осіб, що може завдати їм суттєвої шкоди; необхідність врахування думки постраждалого для правильної оцінки характеру і ступеня суспільної небезпеки посягання [1, с.273]. Цей перелік підстав стосується матеріальної (з точки зору галузі права) сторони приватного обвинувачення і, фактично, є лише однією особливістю.

В той же час, в науці існує думка, що диференціація кримінально-процесуальної форми здійснюється на рівні окремих процесуальних проваджень тоді, коли виникають суттєві відмінності за ступенем складності процесуальної форми одного й того ж провадження, що приводять до конструювання самостійної процесуальної процедури. Відмінності, які існують у сучасних процедурах слідчої і судової діяльності в окремих категоріях кримінальних справ, як правило, являють собою одиничні особливості, що не можуть розглядатися як прояви диференціації основної форми відповідного провадження [2, с.247]. Нажаль, у чинному КПК України підтвердження цього наукового положення не знаходимо.

Окрім теоретичних проблемних аспектів виділу приватного обвинувачення та його особливостей як окремої форми, що впливають зі змісту ст.477 КПК України, існують проблеми змісту деяких із норм.

Так, примирення сторін, як підстава закриття приватного кримінального провадження прямо у КПК України не передбачена. Знаходимо, думку про те, що однією з умов закриття провадження у справах приватного обвинувачення при укладенні угоди про примирення із особою, що вчинила кримінально каране діяння, є відшкодування завданої злочином шкоди [3, с.994].

Ця думка частково вірна, якщо врахувати положення п.7 ч.1 ст.284 КПК України: «Кримінальне провадження закривається в разі, якщо: ...7) потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення». Тобто, якщо мотивацію відмови від обвинувачення розглядати засновуючись на тому, що була укладена угода про примирення, у якій відшкодована шкода потерпілому, то так. Однак угода про примирення та відмова від обвинувачення різні речі.

Підтвердженням того є передбачене главою 35 КПК України кримінальне провадження на підставі угод, яке завершується ухваленням вироку, який затверджує угоду, і є закінченням провадження, а не закриттям.

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що закріплена новизна у провадженнях приватного обвинувачення кардинально змінила традиційні уявлення про приватне обвинувачення, що склалися у вітчизняній правовій науці, але не позбавила певних колізій і прогалин. Вважаємо, що у подальшому потребують детального наукового аналізу положення Кримінального процесуального кодексу України щодо форми заяви потерпілого, щодо кримінальних правопорушень, передбачених у ст.477 КПК України; щодо юридичної особи, як заявника у провадженні у формі приватного обвинувачення; відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення на підставі угоди про примирення або без неї тощо.

Література:

1. Барна Є. Й. Проблемні питання провадження у справах приватного обвинувачення // Юридичний Вісник Причорномор'я. – 2011. – №2(2) – С.272-280.
2. Трофименко В. Диференціація процесуальної форми як пріоритетний напрямок реформування кримінального судочинства України / В. Трофименко // Вісник Академії правових наук України. – Харків: Академія правових наук України, 2012. – №3.– С.242-250.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.

УДК: 343.451

Степанов Юрій Вікторович

здобувач,

Національна академія Служби безпеки України

(Україна, Київ)

Основні підходи до юридичного визначення інформаційного тероризму

Актуалізація проблем тероризму зумовила широкий спектр досліджень зазначеного явища, в яких важливе місце відводиться проблемам історичного, політико-правового, соціально-психологічного характеру. В багатьох наукових працях підкреслюється необхідність пріоритетного вивчення правових аспектів тероризму, дослідження його як специфічного виду злочинності. Проте при всій значущості такого підходу, ми підкреслюємо важливість поглиблення знань про юридичне визначення інформаційного тероризму. Таке бачення проблеми дозволяє аналізувати феномен у політико-правовій площині, перш за все, як особливо небезпечний злочин.

Сьогодні не існує універсального трактування поняття «тероризм», незважаючи на те, що урядовими установами, неурядовими організаціями, окремими вченими було запропоновано більше ста варіантів дефініції. Цей термін, через часте використання, нерідко несе в собі різноманітне семантичне навантаження, суб'єктивне емоційне забарвлення, що, безумовно,

додає складнощів під час визначення феномена в науково-теоретичній площині. Багато дослідників, які займаються цією проблемою, запропонували власні робочі формулювання, які відповідають конкретному, досить вузькому колу наукових інтересів.

Глобалізація сучасного суспільства зумовила ускладнення й диференціацію парадигми терористичної діяльності. Так, наприклад, ще у 1970 році на Американській конференції з прав людини, присвяченій проблемам тероризму й захисту від нього населення, було названо три види тероризму: соціальний, політичний, ідеологічний. У сучасній юридичній літературі існує більш детальна градація. Так, до найбільш значущих видів тероризму відносяться політичний, інформаційний, економічний, технологічний, ядерний, соціальний тощо. Таким чином, тероризм набуває нові форми можливості у зв'язку з інтеграцією міжнародного співтовариства, розвитком інформаційних технологій тощо. Проте, такому явищу, як інформаційний тероризм, приділяється в юридичній, правовій практиці недостатньо уваги.

На сьогодні не існує однозначного тлумачення поняття «інформаційний тероризм». У науковій літературі та нормативно-правових актах зазначене поняття характеризується із найрізноманітніших позицій. М.П. Стрельбицький та Л.М. Стрельбицька, у широкому розумінні, інформаційний тероризм визначають, як маніпулювання суспільною свідомістю шляхом масованого поширення неправдивої і сфабрикованої інформації з метою створення напруженості у суспільстві, нестабільності, хаосу, спрямованих на реалізацію політичних чи економічних цілей в інтересах терористів. У вузькому розумінні, на думку вищезазначених дослідників проблем забезпечення інформаційної безпеки, інформаційний тероризм – це кібератаки на інформаційні системи, що працюють в контурах управління державними і соціально важливими технологічними об'єктами і системами (атомними чи гідроелектростанціями, банками, хімічним виробництвом, авіацією та іншими видами транспорту тощо) з метою виведення їх з ладу, спричинення економічних, екологічних та інших катастроф [1].

На думку В.В. Остроухова та В.М. Петрика, інформаційний тероризм – небезпечні діяння з інформаційного впливу на соціальні групи осіб, державні органи влади та управління, пов'язані з поширенням інформації, яка містить погрози переслідуванням, розправою, вбивствами, а також викривлення об'єктивної інформації, що спричиняє виникнення кризових ситуацій у державі, нагнітання страху і напруги в суспільстві [2, с.136]. О.В. Глазов вважає, що в основі інформаційного тероризму є маніпуляція свідомістю мас, розповсюдження інформаційно-емоційного ефекту, на який розраховано більшість терористичних актів, залучення прихильників серед членів суспільства, вплив на владні структури, які приймають політичні рішення [3, с.78].

І.Р. Міхеєв розглядає інформаційний тероризм як один із видів тероризму – прямий вплив на психіку та свідомість людей з метою формування потрібних думок і суджень, що певним чином спрямовують поведінку людей [4, с.17]. Більш помірне визначення інформаційного тероризму дають такі правознавці, як В.А. Кульба, В.П. Ємельянов, які стверджують, що різного роду погрози, дії із залякування окремих особистостей і суспільства в цілому є злочином з ознаками тероризування. Ближче до визначення інформаційного тероризму, на думку М.П. Стрельбицького та Л.М. Стрельбицької підійшли автори Словника з карного права, які вважають, що тероризм взагалі, й інформаційний зокрема, становить діяльність, що виражається у залякуванні населення й органів влади з метою досягнення злочинних намірів [5].

Враховуючи важливість вирішення проблем протидії інформаційному тероризму та його окремим формам прояву на міждержавному рівні, зазначене стало об'єктом наукових досліджень як вітчизняних, так і закордонних науковців. Так, М. Дж. Девот, Б. Хьюстон, Н. Поллард визначають інформаційний тероризм, як свідоме зловживання цифровими інформаційними системами, мережами, компонентами даних систем/мереж для досягнення мети, що сприяє здійсненню терористичних операцій/актів.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що в науковому та правовому полі спостерігаються певні розбіжності у визначенні змісту поняття тероризму, це ж стосується й інформаційного тероризму. Зазначене пояснюється різними завданнями, які ставлять перед собою дослідники – вирішувати проблему тероризму суто в теоретико-правовій площині на рівні розробки

теоретичних концепцій антитерористичної діяльності в масштабах національних урядів або міжнародних організацій, чи акцентувати увагу на кримінально-правовій програмі боротьби з тероризмом, що може юридично виправдати будь-яке силове вирішення цього болючого питання. Проаналізувавши суть явища, а також думки різних учених, не зменшуючи при цьому значущість правового підходу, вважаємо за необхідне розширити поле аналізу й підійти до проблеми з іншого боку, враховуючи специфіку розвитку сучасного тероризму. Для цього потрібно виділити ряд ознак тероризму, що дозволяють досліджувати та визначати його як політико-правовий феномен, безпосередньо залежний від світових інформаційно-комунікативних процесів:

- по-перше, слід підкреслити, що тероризм спрямований на досягнення політичної мети, на послаблення політичних супротивників, зміцнення власних політичних позицій, тобто є наявною неодмінна політична мотивація цілей терористів. Ця ознака має місце практично в усіх доктринальних та офіційних трактуваннях терміну. Цей факт підкреслює, наприклад, Н.Я. Лазарев, виділяючи політичний аспект як першочерговий, пов'язаний із «наявністю політичної спрямованості в діяльності терористичних груп, незалежно від їх орієнтації, етнічної, соціальної та демографічної структури або особистих устремлінь бойовиків» [6, с.34]. Т.С. Бояр-Созонович відзначає, що «політичне підґрунтя тероризму полягає також у тому, що будь-який терористичний акт так чи інакше пов'язаний з політичною системою, яку він зрештою прагне або розхитати, або зміцнити» [7]. На тероризм як специфічну форму власне політичного насильства вказує також Л.І. Мошкова, вважаючи, що саме «політична спрямованість робить акт озброєного насильства терористичною, а не просто руйнівною, смертоносною дією», але водночас роблячи застереження, що «не всяке озброєне насильство, здійснюване з політичною метою, є тероризм» [8, с.294];

- по-друге, необхідно вказати на нелегітимність тероризму як явища, його протиріччя основним принципам політики та права, нормам моралі. В. Ліпкан, Д. Нікіфорчук, М. Руденко серед основних системоутворюючих чинників тероризму підкреслюють, що «акти тероризму за своєю суттю становлять традиційні форми загальнокримінальних діянь» та припускають «нехтування будь-якими правилами чи законами – жертвами актів тероризму можуть стати як дорослі, так і жінки й діти» [9, с.48];

- по-третє, слід акцентувати увагу на природі насильства, яке застосовується для залякування уряду та суспільства в цілому шляхом створення обстановки соціальної напруженості. Означений складовий компонент визначення поняття тероризму фіксує в своїх дослідженнях Т.С. Бояр-Созонович, яка пише про те, що «атмосфера страху – необхідний елемент практично всіх різновидів тероризму й вдаються до неї терористи всіх мастей та відтінків» [7]. Основна націленість тероризму – «залякування стратами, вбивствами і всіма жахами насильства» – згадується й в тлумачному словнику В. Даля. В.П. Ємельянов навмисне створення обстановки страху та напруженості вважає одним з найважливіших відмітних ознак тероризму – «причому створюється ця обстановка ... не на індивідуальному або вузькогруповому рівні, а на рівні соціальному і є об'єктивним соціально-психологічним чинником, що впливає на інших осіб та змушує їх до яких-небудь дій на користь терористів та прийняття їх умов» [10, с.85]. Названий ефект – залякування населення, його деморалізація та створення невротичного страху – досягається за рахунок ресурсного потенціалу засобів масової інформації, здатних в режимі реального часу донести до широкої аудиторії всі жахи терористичного акту. Терористичне насильство безпосередньо пов'язане з висвітленням у мас-медіа подій, що відбуваються, в цьому полягає його відмітна особливість;

- по-четверте, істотним чинником феномена тероризму є його декларативний характер, що припускає публічність, демонстративність терористичних акцій, а також використання методів психологічного впливу, як результат – психологічний шок, який виникає від усвідомлення того, що будь-хто може стати жертвою незалежно від соціального статусу. Головна мета політичного тероризму на сьогодні полягає саме у суспільному резонансі, викликаному вна-

слідок терористичної акції. «Інші злочини зазвичай скоюються без претензії на розголос, а при інформуванні лише тих осіб, у діях яких є зацікавленість у винних. Тероризм же без широкого розголосу, без відкритого висування вимог не існує» – констатує В.П. Ємельянов [10, с.86].

Таким чином, публічність застосування насильства, його політична мотивація, також маніпуляція громадською думкою унаслідок нагнітання жаху в суспільстві, а також здійснення програмованого психологічного впливу є одними з основних ознак феномена тероризму. Означена специфіка реалізації терористичних актів вимагає широкої аудиторії, доступ до якої здійснюється за допомогою засобів масової інформації.

Отже, ґрунтуючись на вказаних вище властивостях, означений феномен можна визначити як стратегію досягнення мети за допомогою здійснення акту нелегітимного насильства та його безпосереднього та опосередкованого оприлюднення із використанням інструментарію мас-медіа.

Крім того, аналіз наукової літератури та нормативно-правових актів у сфері інформаційної безпеки та протидії тероризму свідчить про те, що поняття інформаційного тероризму взагалі не визначене чинним законодавством. Більш того, не існує єдиного підходу щодо концептуального вироблення єдиної термінології у зазначеній сфері, що значно ускладнює вирішення проблем удосконалення національного законодавства у зазначеній сфері.

Таким чином, на сьогодні ми маємо можливість окреслити основні підходи до юридичного визначення інформаційного тероризму, в основі якого:

- маніпулювання суспільною свідомістю;
- небезпечні діяння з інформаційного впливу на соціальні групи осіб;
- діяльність, що виражається у залякуванні населення й органів влади з метою досягнення злочинних намірів;
- свідоме зловживання цифровими інформаційними системами.

Література:

1. Стрельбицький М. П., Стрельбицька Л. М. Інформаційний тероризм та кіберзлочини: природа та наслідки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/iblsd/2011
2. Остроухов, В. До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України [Текст] / В. Остроухов, В. Петрик // Політичний менеджмент : Український науковий журнал. – 2008. – №4. – С.135-141.
3. Глазов О. В. Міжнародний інформаційний тероризм в контексті загроз національній безпеці України // Наукові праці. Політологія : Видання ЧДУ ім. П. Могили. – 2012. – Випуск 185. Том 197. – С.78-82.
4. Михеев И. Р. Терроризм: понятие, ответственность, предупреждение / И.Р. Михеев // Сайт Владивостокского центра исследования организованной преступности при Юридическом институте ДВГУ. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://crime.vl.ru/docs/stats/stat_62.htm
5. Стрельбицький М. П., Стрельбицька Л. М. Інформаційний тероризм та кіберзлочини: природа та наслідки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/iblsd/2011
6. Лазарев Н. Я. Терроризм как тип политического поведения // Социологические исследования. – М.: Наука. – 1993. – №8. – С.32-37.
7. Бояр-Созонович Т. С. Международный терроризм и международная законность. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Т. С. Бояр-Созонович. – М., 1989. – 239 с.
8. Мошкова Л. И. Понятие и сущность терроризма // Актуальні проблеми політики : Одеська національна юридична академія. 2000. – №9. – С.293- 297.
9. Ліпкан В. А. Боротьба з тероризмом / В. А. Ліпкан, Д. Й. Нікіфорчук, М. М. Руденко. – К. : Політологічний вісник. Збірник наукових праць. Знання України, 2002. – С. 47-53.
10. Ємельянов В. П. Злочини терористичної спрямованості. – Х.: “Рубікон”, 1997. – 160 с.

Шагимуратова Залия Альбертовна

*старший преподаватель кафедры финансового и экологического права,
Башкирский государственный университет
(Российская Федерация, Уфа)*

Соотношение конфликта и конфликтной ситуации при проведении допроса

В первую очередь необходимо определиться с понятием «конфликт». Конфликт (от латинского – *conflictus*) означает «столкновение противоположных интересов, взглядов, стремлений, предельный случай обострения противоречий» [1, с.578]. Проблема конфликтов в деятельности следователя находится на стыке многих наук: уголовного процесса, криминалистики, психологии и др.

Конфликтную ситуацию, складывающуюся в процессе расследования, можно определить как столкновение интересов и (или) взглядов лица, осуществляющего публичное уголовное преследование, и иных участников процесса, способное прямо или косвенно негативно повлиять или влияющее на достижение назначения уголовного судопроизводства в целом или на решение частных вопросов осуществления уголовного правосудия. Многие авторы, изучающие конфликты в деятельности следователя, не делают строгого разграничения между категориями «конфликт» и «конфликтная ситуация». К числу таких авторов можно отнести О.Я. Баева, Л.Я. Драпкина, И.А. Макаренко, О.В. Полстовалова и др.

О.Я. Баев определяет конфликт как форму «проявления и разрешения межличностных и внутренних диалектических противоречий, которые возникают у следователя в процессе выполнения им своих функциональных обязанностей по достижению общих целей уголовного судопроизводства и в связи со спецификой этой трудовой деятельности» [2, с.24].

О.В. Полстовалов пишет, что «конфликтную ситуацию, складывающуюся в процессе расследования, необходимо определить как столкновение интересов и (или) взглядов лица, осуществляющего расследование, и иных участников уголовного судопроизводства, сказывающееся на процессе установления объективной истины по делу» [3, с.12].

И.А. Макаренко считает, что конфликтная ситуация характеризуется как «разногласие, различие во мнениях, существующих между следователем и подростком, обвиняемым в совершении преступления, по вопросам его виновности, причиненного им ущерба, роли соучастников и другим обстоятельствам, необходимым для выяснения в процессе расследования» [4, с.97].

Л.Я. Драпкин видит конфликтную ситуацию в расследовании как «особое состояние системы межличностных отношений двух и более участников уголовного судопроизводства, имеющих противоположные интересы и стремящихся к достижению различных целей в условиях информационной неопределенности относительно планов и намерений, по крайней мере, одной из соперничающих сторон. При этом стороны конфликта или хотя бы одна из них прилагают усилия для введения противника в заблуждение и маскировки своей подлинной тактической позиции» [5, с.105].

В конфликтных ситуациях основная тактическая задача заключается в том, чтобы при помощи собранных доказательств, в результате правомерного психологического воздействия на допрашиваемого убедить его пересмотреть свою негативную позицию, отказаться от сопротивления. Довольно часто конфликтная ситуация складывается при допросе подозреваемого, что обусловлено прежде всего позицией допрашиваемого, отрицающего свою причастность к совершенному преступлению. Кроме того, поскольку допрос происходит в начале расследования, следователь обычно не располагает достаточной совокупностью доказательств для полного изобличения допрашиваемого. К тому же еще нет полной уверенности, что подозреваемый – то самое лицо, которое виновно в преступлении.

Не вызывает сомнения, что, расследуя уголовное дело, разрешая конфликт, следователь должен помнить, что обвиняемый – не виновный. В криминалистической науке тактико-криминалистическое обеспечение расследования и раскрытия преступлений в основном ориентировано на «идеального» с точки зрения компетенции, высоких профессиональных и личных качеств следователя. Поэтому реальные «поправочные коэффициенты» необходимо ввести посредством исследования и изучения незаконных и неэтичных методов организации досудебного производства в целом и (или) отдельных следственных действий в частности. Эта проблематика анализируется лишь в контексте разработки частных криминалистических методик расследования насильственных должностных преступлений, совершаемых сотрудниками оперативно-розыскных подразделений и следствия.

Делая вывод по всему вышесказанному, представляется, что принципиального различия в понятиях «конфликт» и «конфликтная ситуация», возникающих в процессе расследования уголовного дела, нет. Эти явления, думается, необходимо изучать без отрыва друг от друга.

Литература:

1. Ожегов С. И. Словарь Русского языка. Около 53000 слов. 24-е издание. – М.: Оникс, 2008. – 639 с.
 2. Баев О. Я. Конфликты в деятельности следователя. – Воронеж: Издательство Воронежского госуниверситета, 1981. – 156 с.
 3. Полстовалов О. В. Криминалистическая конфликтология: современные нравственные и психологические проблемы: Монография. – Уфа. РИО БашГУ, 2002. – 152 с.
 4. Макаренко И. А. Тактика допроса несовершеннолетнего обвиняемого: Монография. – Уфа: Изд-во Башкирск. ун-та, 2001. – 140 с.
 5. Драпкин Л.Я. Основы теории следственных ситуаций. – Свердловск: Изд-во Уральского ун-та, 1987. – 164 с.
-

VII. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; СУДОВА МЕДИЦИНА

УДК: 343.983 : 347.91

Баринов Евгений Христофорович

*кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры судебной медицины и медицинского права,
Московский государственный медико-стоматологический
университет им. А.И. Евдокимова
(Российская Федерация, Москва)*

Проблемы методологии при проведении судебно-медицинской экспертизы в гражданском процессе

Предназначением судебно-медицинской экспертизы является удовлетворение потребностей правовой процедуры для целей объективного, полного и всестороннего рассмотрения дел судом, чтобы на основании выводов судебно-медицинской экспертизы суд мог делать правоприменительные выводы, давать правовую оценку исследованным в порядке судебно-медицинской экспертизы фактическим обстоятельствам и выносить правосудное постановление по делу [1, с.11].

В этой связи методологические проблемы судебно-медицинской экспертизы в настоящее время в общем виде сводятся к отсутствию ее методологического единства, единой привязки и единой целевой ориентации.

Применительно к судебно-медицинской экспертизе методология – это учение о структуре и системе наиболее общих принципов, положений и методов (способов) профессиональной организации и построения теоретической и практической медико-экспертной деятельности с их научным обобщением. Методология судебно-медицинской экспертизы решает также вопросы, связанные с динамикой познавательных проблем, природой познавательных средств, изменчивостью категорий и понятий, формированием новых познавательных установок и т.д. в сфере медико-экспертной деятельности.

Если для целей возложения персональной ответственности в уголовном процессе судебно-медицинской экспертизы выработана устойчивую методологическую базу, то для целей распределения имущественной ответственности в гражданско-правовой процедуре такая база отсутствует.

Если по делам о причинении вреда здоровью источниками, отличными от медицинской деятельности, судебно-медицинская экспертиза достигла известных успехов, то по медицинским делам общих и единых – в географическом, временном и других (по врачебным специальностям, для частных медицинских организаций и публичных учреждений здравоохранения) планах – подходов нет [2, с.112].

Если по уголовным медицинским делам судебно-медицинская экспертиза проводится в рамках выяснения степени противоречия профессиональных действий запретам объективного права (уголовного законодательства), то по гражданским медицинским делам судебно-медицинская экспертиза назначается для выяснения соответствия действий хозяйствующего субъекта как правилам медицинской профессии, так и воле получателя медицинской помощи (субъективному праву) в рамках договора об оказании медицинских услуг.

Все эти различия в настоящее время не находят места приложения в методологии судебно-медицинской экспертизы и прежде не являлись предметом научных исследований. Следует отметить и тот факт, что в настоящее время отсутствует единая привязка судебно-

медицинской экспертизы. Привязка как соединение, прикрепление к определенной отправной точке или их системе, соотнесение с системой координат таких точек принципиально важна для судебно-медицинской экспертизы. Правил определения тяжести телесных повреждений или медицинских критериев тяжести вреда здоровью явно недостаточно.

В гражданском праве важен не размер, а соразмерность: та степень заботливости и осмотрительности, какая требуется по характеру обязательства и условиям оборота от участника гражданско-правовых отношений. Соответственно, и при регулировании гражданских правоотношений, и при разрешении споров в гражданском процессе, в том числе и в части судебной экспертизы, нужны не предписания, что и как делать или не делать, а механизмы приведения результатов любых экспертных действий к внятным основаниям, причинно-следственным обусловленностям.

Для судебно-медицинской экспертизы по медицинским делам это имеет особое значение: в отсутствие писанных правил оказания медицинской помощи, при наличии множества научных медицинских школ, в условиях противостояния медицины как ремесла и медицины как искусства, когда безусловно-однозначным медико-экспертное мнение быть не может, лишь привязка экспертных выводов к соответствующей системе отправных начал способна продемонстрировать их объективную основательность, однако всегда – условную, под условием такой привязки, поскольку в привязке к иной системе координат экспертный вывод будет заведомо иным.

В настоящее время практика судебно-медицинской экспертизы не выработала ни системы координат таких привязок, ни алгоритм привязки экспертных выводов к соответствующей из них, и прежде это не являлась предметом научных исследований.

Литература:

1. Баринов Е.Х., Родин О.В., Тихомиров А.В. Предметная область судебно-медицинских экспертиз по гражданским делам о причинении вреда здоровью при оказании медицинских услуг // Медицинская экспертиза и право. – 2010. – № 3. – С.8-15.
2. Баринов Е.Х. Судебно-медицинская экспертиза в гражданском судопроизводстве по медицинским делам. – М.: НП ИЦ «ЮрИнфоЗдрав», 2013. –164 с.

УДК: 343.973(477)

Иванова Адель Ришатовна

*ассистент кафедры международного права и международных отношений,
Башкирский государственный университет
(Российская Федерация, Уфа)*

Криминалистическая характеристика взяточничества на современном этапе

Современный этап развития российского общества характеризуется глобальными переменами экономического, организационного и идеологического характера, системным реформированием государственного аппарата. В связи с этим становятся приоритетными вопросы соблюдения законов и борьбы с преступностью. К числу негативных факторов, подрывающих авторитет власти и разрушающих государственность, относится коррупция. Наиболее опасной и распространенной формой ее проявления выступает взяточничество. Получение и дача взятки нарушают нормальную деятельность властных и управленческих структур, подрывают их престиж, формируют отрицательный образ государственного служащего, оказывают негативное влияние на моральное здоровье нации, создают у значительного числа людей представление о продажности публичной власти, возможности приобрести желаемое за счет подкупа должностных лиц.

Особую криминогенную остроту и политическую значимость приобретает противодействие коррупции. В Национальном плане противодействия коррупции от 31 июля 2008 года №ПР-1568, утвержденным Президентом Российской Федерации, отмечается, что коррупция серьезно затрудняет нормальное функционирование всех общественных механизмов, препятствует проведению социальных преобразований и повышению эффективности национальной экономики, вызывает в российском обществе серьезную тревогу и недоверие к государственным институтам и правомерно рассматривается как одна из угроз общественной безопасности Российской Федерации [1]. Также в ежегодных посланиях Президента Российской Федерации Федеральному Собранию Российской Федерации неизменно акцентируется внимание на улучшении системы предупреждения и пресечения коррупционных процессов и преступлений.

В качестве наиболее опасной и широко распространенной формы проявления коррупции выступает на наш взгляд, взяточничество, которое и становится самым явным его проявлением, так как именно оно является одним из самых опасных видов преступлений. Взятничество – собирательный юридический термин, который охватывает собой два самостоятельных состава должностных преступлений – это получение взятки (ст.290 УК РФ) и дача взятки (ст.291 УК РФ), которые совершаются против государственной власти, интересов государственной службы и службы в органах местного самоуправления.

Предмет взятки определен законом (ст.290 УК РФ и 204 УПК РФ) и включает деньги (в любой валюте), ценные бумаги (облигации, векселя, чеки, депозитные и сберегательные сертификаты, банковские сберегательные книжки на предъявителя, приватизационные ценные бумаги и иные документы другое имущество (любые материальные ценности, обладающие меновой стоимостью) и выгоды имущественного характера (безвозмездное предоставление взяткополучателю самых разнообразных услуг материального свойства).

Деньгами можно считать как российскую, так и иностранную валюту, которая находится в финансовом обороте на момент совершения преступления. Согласно (ст.142-144 ГК РФ) ценной бумагой является документ, удостоверяющий с соблюдением установленной формы и обязательных реквизитов имущественные права, осуществление или передача которых возможна только при его предъявлении. К ценным бумагам относятся: облигация, государственная облигация, вексель, чек, сберегательный и депозитный сертификаты, банковская сберегательная книжка на предъявителя, коносамент, акция, приватизированные ценные бумаги и другие документы, которые законами о ценных бумагах или в установленном порядке ими отнесены к числу ценных бумаг. Если предметом взятки выступает имущество, то оно должно иметь нарицательную стоимость, при этом следует учитывать, что не будет иметь значения, относится ли оно к ограниченно оборотоспособным вещам или обращается свободно на территории Российской Федерации.

Также предметом взятки могут являться выгоды и услуги имущественного характера, которые будут оказываться безвозмездно, но фактически должны обязательно подлежать оплате (строительство коттеджа, оплата туристической путевки и т.п.). К выгодам следует отнести безвозмездное оказание более «мелких» услуг, таких как ремонт автомобиля, оказание образовательных, медицинских услуг или даже просто оказание их значительно по более низкой (т.е. заниженной) цене. Необходимо отграничивать взятку от дарения (т.е. получения должностным лицом подарка).

Взяточничество не только довольно распространенное, но и достаточно сложное для раскрытия и расследования преступления. В орбиту единичного полностью структурного взяточничества вовлечены взяткодатель, посредник и взяткополучатель, причем каждое звено может быть представлено группой должностных и не должностных лиц [2, с.484]. Субъектом дачи взятки является любое физическое лицо, вменяемое и достигшее возраста уголовной ответственности. Поскольку УК РФ предусматривает наличие специального субъекта по делам о взяточничестве, то к данной категории им будет являться должностное лицо. Исходя из (ст.285 УК РФ) должностное лицо - это лицо постоянно, временно или по специальному полномочию осуществляет функции представителя власти либо выполняющее организационно-распорядительные

или административно-хозяйственные функции в государственных органах, органах местного самоуправления, государственных и муниципальных учреждениях, а также в Вооруженных Силах Российской Федерации и в воинских формированиях Российской Федерации. Не являются субъектами получения взятки работники государственных и муниципальных учреждений, выполняющие сугубо профессиональные или технические обязанности, кроме случаев, когда на этих работников будет возложена функция должностного лица. Другие участники преступления, которые не относятся по категории к должностным лицам, а лишь помогают исполнителям, являющимися должностными лицами, будут соучастниками.

Все участники преступления – заинтересованы в тщательном сокрытии следов своих преступных действий, совершенных, как правило, без очевидцев и с основательной маскировкой. Дача и получение взятки относятся к тайным преступлениям, поскольку все участники криминальных деяний не заинтересованы в их обнаружении сотрудниками правоохранительных органов. Распространенным заблуждением работников правоохранительных органов является то, что они ошибочно принимают взяткодателя за потерпевшего и поэтому видят в нем надежного и добросовестного помощника в изобличении взятокополучателя. Многое зависит от качества работы правоохранительных органов, поскольку ошибки следователей на предварительном этапе расследования могут явиться одним из факторов, делающих латентными данные виды преступлений. Следователь может попросту не собрать нужное количество доказательств по делу, необходимых для дальнейшей квалификации деяния как уголовно-наказуемого. Также другим немаловажным фактором латентности категории этих дел является строгая подготовка к преступлению, например, такая, как тщательная конспирация и отсутствие каких-либо свидетелей и очевидцев. С учетом высокой латентности данных преступлений определить подлинное состояние коррупционной преступности в цифрах практически невозможно.

Круг взяткодателей обширен – это предприниматели, родители абитуриентов и призывников, водители автотранспортных средств, родственники лиц привлекаемых к уголовной ответственности и т.д. Взяткополучатели обычно имеют возраст от 30 лет и старше (77%). Вследствие своего должностного положения все взятокополучатели – служащие, в том числе: сотрудники министерств, комитетов, местных органов власти – 41,1%, представители кредитно-банковских систем – 11,1%, сотрудники распорядительных органов – 8,8%, депутаты – 0,8%, юристы – 26,5%, таможенники – 3,2%, прочие – 7%. Среди взяточников весьма много женщин (свыше 30%) и мало рецидивистов (около 6%) [2, с.485].

По данным различных исследователей этой проблемы, выявляется и регистрируется одно из 15-20 преступлений данного вида. Об этом же свидетельствуют и результаты расследования уголовных дел о взяточничестве. Из общего числа выявленных в 2010 г. фактов взяточничества (9122) только 8622 уголовных дел завершено расследованием с передачей их в суды. К уголовной ответственности привлечено всего 67% лиц [3].

Как было отмечено выше, взятка является наиболее типичным и характерным проявлением коррупции, этого опаснейшего криминального явления, которое подтачивает основы власти и управления, дискредитирует и подрывает их авторитет, остро затрагивает законные права и интересы граждан.

К сожалению, эти преступления остаются чрезвычайно латентными, количество выявленных фактов и число привлеченных к ответственности лиц несопоставимо с действительной распространенностью этого явления.

Литература:

1. Национальный план противодействия коррупции. Утвержден Президентом Российской Федерации Д. А. Медведевым от 31 июля 2008 г. №Пр-1568. (с посл. изм. и доп. от 14 января 2011 г.) // Российская газета. – 2008. – №4721.
2. Лаврухин С. В. Основы методики расследования взяточничества. / Криминалистика: учебник / под ред. Е. П. Ищенко, В. И. Комиссарова. – М.: Юристъ, 2007. – 509 с.
4. Состояние преступности в России за (2005-2009 гг.). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: crimpravo.ru/page/mvdstatistic/.

Каплан Елена Эриковна

магистрант,

*Юго-Западный государственный университет
(Российская Федерация, Курск)*

Особенности применения экспертизы в арбитражном судопроизводстве Российской Федерации

Процесс доказывания любого обстоятельства, особенно в том случае, когда оно касается достаточно узкой сферы деятельности того или иного участника спора, и возникающие при этом вопросы представляют определенные сложности и требуют применения специальных познаний.

Лицо, имеющее специальные познания, становится экспертом, то есть приобретает процессуальный статус участника процесса при назначении арбитражным судом экспертизы. Такой вывод следует из текста закона. Так, в соответствии с ч.1 ст.82 АПК РФ для разъяснения возникающих при рассмотрении дела вопросов, требующих специальных знаний, арбитражный суд назначает экспертизу. Экспертиза проводится государственными судебными экспертами и иными экспертами из числа лиц, обладающих специальными знаниями, в соответствии с федеральным законом (ч.1 ст.83 АПК РФ) [1].

Наиболее часто при рассмотрении дел в арбитражных судах возникает необходимость в проведении экономической, бухгалтерской, товароведческой, строительной, почерковедческой, технической и некоторых других экспертиз [2, с.95]. Проведение экспертизы и получение заключения эксперта в арбитражном процессе, по мнению автора, является одним из важных видов доказывания. Однако существует ряд проблем, которые снижают эффективность применения данного способа.

Понятие судебной экспертизы раскрывается в федеральном законе от 31.05.2001 №73-ФЗ «О государственной судебно-экспертной деятельности в Российской Федерации»: Судебная экспертиза – процессуальное действие, состоящее из проведения исследований и дачи заключения экспертом по вопросам, разрешение которых требует специальных знаний в области науки, техники, искусства или ремесла и которые поставлены перед экспертом судом, судьей, органом дознания, лицом, производящим дознание, следователем, в целях установления обстоятельств, подлежащих доказыванию по конкретному делу [3].

По мнению Д.В. Гончарова и И.В. Решетниковой, заключение эксперта можно в равной степени отнести как к личным (ибо проводит исследование и составляет заключение конкретное лицо – эксперт), так и к вещественным доказательствам (ибо результат исследования материализуется в форме письменного заключения) [4, с.9].

Считаем, экспертное заключение есть личным доказательством, так как оно является выводом эксперта, который основывается на своих личных специальных знаниях, при оценке определенных фактов. Арбитражные суды не охотно назначают экспертизу. Это, возможно, связано с проблематикой по поводу большого количества ошибок экспертов. Например, в учебнике Е.Р. Россинской отмечается, что причины экспертных ошибок могут быть объективными (отсутствие разработанной методики или несовершенство используемой экспертной методики; применение ошибочно рекомендованных методов; отсутствие полных данных, характеризующих идентификационную ценность признаков и устойчивость их отображений в следах и др.) и субъективными (профессиональная некомпетентность эксперта; его профессиональные упущения – небрежность, поверхностное производство исследования, пренебрежение методическими рекомендациями, игнорирование каких-либо признаков объекта и т.п.) [5, с.37]. Также экспертное заключение, как справедливо указывал Р.С. Белкин должно быть безошибочным, что требует своевременного распознавания и предупреждения экспертных ошибок, искоренения причин, их порождающих. [6, с.157]. По мнению автора, для улучшения

имиджа эксперта и более широкого применения судебной экспертизы необходимо расширение кадрового состава, улучшение качества обучения кандидатов.

Также хотелось бы выделить проблему взаимодействия органов судебно-экспертных учреждений и почтовых. Так как очень часто возникает ситуация, когда суд определил результаты экспертизы представить в определенный срок, однако экспертное заключение не поступает, что с позиции соблюдения принципов оперативности разрешения споров и процессуальной экономии имеет негативный характер и приводит к затягиванию процесса либо отмене проведения экспертизы.

Показательным примером служит дело №А05-5802/2012 рассмотренное Арбитражным судом Архангельской области. Определением от 21 августа 2013 года назначена судебная экспертиза на предмет определения действительной стоимости имеющихся у должника активов, проведение экспертизы поручено эксперту работнику общества с ограниченной ответственностью ПКФ «Ярославль-Заполярье». Производство по рассмотрению заявления было приостановлено. Указанное определение суда реально не исполнено, судебная экспертиза в установленные судом сроки не проведена. При этом определение суда от 21.08.2013 неоднократно направлялось по адресу ООО «Ярославль-Заполярье», и возвращалось в адрес суда с отметкой органа почтовой связи («истек срок хранения»). В судебном заседании было пояснено, что эксперт, не получил определение суда о назначении экспертизы, в связи с чем заключение им не составлено, но он готов представить результаты экспертизы к концу января 2014 года.

В соответствии с абзацем 3 пункта 13 Постановления Пленума ВАС РФ от 20.12.2006 №66 «О некоторых вопросах практики применения арбитражными судами законодательства об экспертизе» если необходимость в продолжении проведения экспертизы отпала (например, вследствие изменения истцом основания иска, уничтожения предмета экспертного исследования), суд по заявлению участвующих в деле лиц или по своей инициативе в соответствии с частью 1 статьи 184 АПК РФ выносит определение о прекращении проведения экспертизы, предварительно возобновив производство по делу, если оно было приостановлено [7].

Учитывая, что ни эксперт, ни стороны не способствовали своевременному проведению экспертизы, назначенной определением суда от 21.08.2013, с учетом изложенного, суд пришел к выводу о необходимости прекратить проведение данной экспертизы. Однако по ходатайству сторон была назначена новая судебная экспертиза, те же экспертом, следовательно, было принято решение судебное разбирательство отложить до 20 января 2014 года. Следовательно, рассмотрение дела затягивается как минимум уже на полтора года.

Для того чтобы изменить ситуацию, несомненно нужно что-то менять. Возможно, чтобы сроки по рассмотрению дел не затягивались на года, нужны нововведения, такие как электронный обмен документами, обязательное требование к отправителям корреспонденции – отправление ценным, заказным письмом с уведомлением, ввод определенных штрафов за неисполнение данных рекомендаций.

Литература:

1. Арбитражный процессуальный кодекс Российской Федерации от 24.07.2002 № 95-ФЗ // Российская газета. – 27.07.2002. – № 137.
2. Арбитражный процесс: Учебник 4-е издание, перераб. и допол. / Отв. ред. В. В. Ярков. – М., 2010. – 880 с.
3. О государственной судебно-экспертной деятельности в Российской Федерации : Федеральный Закон от 31 мая 2001 г. №73-ФЗ (в ред. от 25.11.2013). // Российская газета. – 05.06.2001. – №106.
4. Судебная экспертиза в арбитражном процессе / Под ред. Д. В. Гончарова, И. В. Решетниковой. – М., 2007. – 256 с.
5. Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. – М., 2006. – 656 с.
6. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / 2-е изд. доп. – М., 2000. – 342 с.

7. Высший Арбитражный Суд Российской Федерации: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ras.arbitr.ru/> (Дата обращения: 20.12.2013).

УДК: 343.982.323

Косухина Оксана Игоревна

преподаватель кафедры судебной медицины и медицинского права

Сухарева Марина Анатольевна

*преподаватель кафедры судебной медицины и медицинского права,
Московский государственный медико-стоматологический
университет им. А.И. Евдокимова
(Российская Федерация, Москва)*

Ключевые моменты организации медико-экспертной деятельности.

В настоящее время организация судебно-медицинской экспертной деятельности состоит из деятельности экспертного учреждения и деятельности экспертов.

Ранее экспертные государственные учреждения осуществляли свою деятельность исключительно в рамках административной процедуры, а сейчас административный регламент распространяется только на внутриведомственные отношения подчиненности территориальных Бюро судебно-медицинской экспертизы, как и прочих бюджетных учреждений здравоохранения. В отношении остальных организаций, осуществляющих экспертную деятельность, ведомственный административный регламент не действует.

Любое учреждение, в том числе Бюро судебно-медицинской экспертизы, на сегодня является организацией, но не любая организация является учреждением. Тогда как понятие «экспертное учреждение» представляется сомнительным и менее корректным, чем понятие экспертной организации – в форме учреждения или любой иной форме.

Находясь в подчинении административному регламенту во внутриведомственных отношениях, в отношениях с теми, кто нуждается в экспертизе (заказчиком), Бюро судебно-медицинской экспертизы, наравне с частными экспертными организациями, вступают в гражданские правоотношения. Это означает, что общим для территориальных Бюро судебно-медицинской экспертизы и частных медико-экспертных организаций является то, что их товарообменные отношения с заказчиком, поскольку им является сам гражданин и в той мере, в какой ему оказывается услуга в рамках проведения судебно-медицинской экспертизы, подпадают под действие законодательства о защите потребителей.

Проведение судебно-медицинской экспертизы на условиях товарообмена само по себе подсудно при любых экономических отношениях, в том числе тогда, когда в пользу потребителя проведение судебно-медицинской экспертизы оплачивает юридическое лицо. Когда ведомственный административный регламент вступает в противоречие с интересами потребителей, Бюро судебно-медицинской экспертизы оказываются перед выбором, что предпочтительнее – административная ответственность во внутриведомственных отношениях или гражданская ответственность во внешних товарообменных отношениях. Тем самым Бюро судебно-медицинской экспертизы подвержены потенциальной ответственности более чем частные медико-экспертные организации.

В технологиях организации деятельности Бюро судебно-медицинской экспертизы и частных медико-экспертных организаций и деятельности экспертов различий нет. Однако сейчас в товарообменных отношениях она выступает в качестве хозяйствующего субъекта. Именно экспертная организация несет всевозможную ответственность за свою экономическую дея-

тельность и является налогоплательщиком, в том числе на доходы физических лиц по заработной плате привлекаемых в качестве экспертов специалистов [1, с.54].

С привлекаемыми специалистами в качестве экспертов экспертная организация связана трудовыми отношениями и обязанностями, установленными трудовым законодательством, в частности, по заработной плате и социальным гарантиям.

Экспертная организация служит связующим звеном между заказчиками судебно-медицинской экспертизы и специалистами, привлекаемыми в качестве экспертов. Тем самым ее экономическая деятельность пролегает в русле между интересами заказчика в качестве плательщика за проведение судебно-медицинской экспертизы и интересами специалистов, привлекаемых и оплачиваемых в качестве экспертов.

Проблемы экспертной организации: соразмерение гражданских (из оплаты услуг) интересов заказчика и трудовых (из оплаты труда) интересов работников; определение и преследование своих экономических интересов организационного развития, в том числе в возможных имущественных тяжбах; обеспечение высокого качества продукции (услуг), в том числе в условиях неизбежного роста конкуренции.

Можно сделать вывод об очевидной актуальности работ, посвященных выработке путей преодоления названных организационных проблем судебно-медицинской экспертизы в условиях рынка, что прежде не являлось предметом научных исследований.

Литература:

1. Баринов Е.Х. Судебно-медицинская экспертиза в гражданском судопроизводстве по медицинским делам. – М.: НП ИЦ «ЮрИнфоЗдрав», 2013 –164 с.

УДК: 343.211:61

Ромодановский Павел Олегович
доктор медицинских наук, профессор,

Баринов Евгений Христофорович
*кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры судебной медицины и медицинского права,
Московский государственный медико-стоматологический
университет им. А.И. Евдокимова
(Российская Федерация, Москва)*

Вопросы правовой квалификации оказания медицинской помощи

Соотношение договорных и деликтных обязательств, при оказании медицинских услуг выясняется путем разграничения уголовно-правовых и гражданско-правовых аспектов профессиональной медицинской деятельности; неисполнения или ненадлежащего исполнения обязательств по договору о возмездном оказании медицинских услуг и деликтных обязательств; экономических (malpractice) и профессиональных (misconduct) аспектов правонарушений при оказании медицинских услуг [1, с.28].

Врач (медицинский работник) должен:

- основывать медицинское пособие на волеизъявлении правообладателя;
- оказывать медицинскую помощь не в противоречии с правилами профессии (медици-

ны) в соответствии с обязанностями по трудовому найму, гражданско-правовому договору или иному специальному правилу либо по прямому указанию закона;

- устранять и упреждать наступление неблагоприятных последствий: а) патологии; б) медицинского пособия.

Врач (медицинский работник) должен оказывать медицинскую помощь при наличии возможности:

- в силу обязанности иметь заботу о лице, находящемся в опасном для жизни или здоровья состоянии и лишенном возможности принять меры к самосохранению;

- в силу собственного поставления лица, находящегося в опасном для жизни или здоровья состоянии и лишенного возможности принять меры к самосохранению, в опасное для жизни или здоровья состояние.

Долженствование действий врача распространяется на определенный круг пациентов (в рамках обязанностей по трудовому найму или гражданско-правового договора). Возможность действий врача также распространяется на определенный круг пациентов – в отношении которых он был обязан иметь заботу либо вверг их в опасное для жизни или здоровья состояние своей профессиональной деятельностью (поставление в опасность за пределами профессиональной деятельности здесь не рассматривается). Возможность действий врача, по существу, касается выбора между теми, кто менее или не столь срочно нуждается в его профессиональной помощи, и теми, кто в ней нуждается более и безотлагательно. Отсюда вопрос долженствования и возможности действий врача перемещается в плоскость оснований его профессиональной активности.

Соответствующей профессиональной активности врача требуют функциональные обязанности по трудовому найму, если он является работником медицинской организации. В каждой такой организации они есть (или должны быть), и при приеме на работу врач расписывается в ознакомлении с ними.

Соответствующей профессиональной активности врача требуют условия гражданско-правового договора, если врач является хозяйствующим субъектом (предпринимателем без образования юридического лица) и вправе на заключение договора с заказчиком. Такие условия устанавливаются договором в соответствии с обоюдным волеизъявлением сторон.

Иных специальных правил как оснований профессиональной активности врача, кроме приказов при исполнении обязанностей воинской и приравненной к ней службе, в настоящее время не существует. Распространение последних на сферу гражданско-правовых отношений является противоправным. Равным образом, приказы органов управления здравоохранением не устанавливают подобные специальные правила иначе, чем по прямому указанию федерального закона. Самостоятельное ведомственное нормотворчество, такие правила устанавливающее, также является противоправным: гражданские права могут быть ограничены только федеральным законом (п.3 ст.55 Конституции РФ; п.2 ст.1 ГК РФ).

Федерального закона, прямо побуждающего медицинских работников к профессиональной активности, в настоящее время нет – иного, чем предусмотрено уголовным законодательством [2, с.34]. Нет также правовых оснований, понуждающих медицинских работников к профессиональной активности в отношении неопределенного круга лиц.

Литература:

1. Панов А. В., Тихомиров А. В. Соотношение договорных и деликтных обязательств при оказании медицинских услуг // Главный врач: хозяйство и право. – 2009. – № 3. – С.24-31.

2. Баринев Е. Х. Судебно-медицинская экспертиза в гражданском судопроизводстве по медицинским делам. – М.:НП ИЦ «ЮрИнфоЗдрав», 2013. –164 с.

Юсупкадиева Садикат Нурмагомедгаджиевна

кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры уголовного процесса и криминалистики,

Баширова Алина Камильевна

аспирант кафедры уголовного процесса и криминалистики,
Дагестанский государственный университет
(Российская Федерация, Махачкала)

Влияние исходной информации по делу на следственную ситуацию

Поводом для возбуждения уголовных дел обычно служат: заявление потерпевших или их родственников; сообщения должностных или государственных, общественных или частных организаций; сообщение медицинских учреждений об оказании помощи лицам, пострадавшим от преступного посягательства; заявление очевидцев; обнаружение признаков преступления самим следователем или органом дознания.

В настоящее время характерна тенденция к тому, чтобы укрыть преступление от регистрации, например, уголовные дела, возбуждаются по грабёжам, в то время как имел место разбой. Это ведет к тому, что умышленно занижается процент совершенных особо тяжких преступлений. Подобная система довольно распространена, когда во главу угла ставятся общие показатели ГОВД или РОВД, а не интересы граждан, пострадавших от преступления.

На первоначальном этапе расследования важное значение имеет объем информации по делу, накопленной у следователя. При совершении преступления происходит множество различных процессов взаимодействия людей, объектов и явлений, вследствие которых образуются источники доказательственной информации.

Процессуальным, организационно-подготовительным и другим практическим действиям следователя предшествуют, как правило, анализ исходных данных, мысленное воспроизведение и оценка конкретной обстановки и условий, принятие соответствующих решений по делу. Ретроспективная направленность расследования, его преимущественно информационный характер, особенности формирования и использования доказательств предопределили широкое применение различных моделей. Некоторые модели реальной ситуации процесса расследования, особенно те из них, которые строятся в условиях недостатка информации, далеко не всегда адекватны действительности, что усложняет работу следователя, снижает ее эффективность. Формируя тактические решения, выдвигая версии, составляя планы расследования уголовных дел и отдельных процессуальных действий, следователь непосредственно исходит не из реальной ситуации, а из ее информационной модели, из того, что отражено в его сознании и стало своеобразной базой (хотя и вторичной, отраженной) для дальнейшей деятельности [1, с.12].

На первоначальном этапе расследования важно по отдельным, уже выявленным данным установить недостающую, наиболее латентную и трудно выявляемую, и в то же время самую ценную часть информации – сведения о личности субъектов преступления. Одним из наиболее оптимальных методов получения этой важнейшей информации, к тому же не требующим привлечения дополнительных сил и средств, является анализ уже имеющихся исходных данных, их очевидных и вероятностных взаимосвязей [2, с.82].

В состав исходной информации мы включаем как материальные, так и идеальные следы, отражающие криминалистически значимые признаки преступления, а также косвенно связанные с ним обстоятельства, способствующие раскрытию преступления.

С криминалистических позиций исходная информация содержится в сведениях о событии и обстановке его совершения (качественная сторона), способе и механизме (технологическая сторона), свойствах личности субъектов преступления (признаки внешности, физические и демографические данные и т.п.) и в других сообщениях.

Информация, поступающая к следователю, не имеет заранее известных источников, задачами следователя являются обнаружение, фиксация и изъятие данной информации, путем напряженной поисковой деятельности с использованием всех процессуальных средств, предоставленных законом.

Объем исходной информации зависит от места следственного действия в системе всех действий по делу. Если следственное действие относится к числу первоначальных, то, как правило, такая информация будет невелика и может сводиться только к сообщению о происшествии, что характерно для подготовки к осмотру места происшествия, когда он проводится до возбуждения уголовного дела. В этом случае базой для построения мысленной модели реальной ситуации служат типичные версии, т.е. такие, которые в самой общей форме позволяют судить о характере происшествия. Естественно, они носят принципиальный характер и должны конкретизироваться в ходе следственного действия по мере получения дополнительной информации. Чем большим является объем информации, тем меньше вариантов мысленных моделей хода процессуального действия необходимо оспорить в процессе его подготовки (и наоборот).

Арсенал процессуальных средств получения необходимых сведений для принятия решения по заявлению или сообщению о преступлении и сами сведения о наличии или отсутствии признаков преступления должны быть не менее надежными, чем процессуальные средства получения информации на предварительном следствии [3, с.48].

Для постановки и разрешения конкретных следственных и оперативно-розыскных задач необходимо изучить и оценить исходную следственную ситуацию, детально проанализировав имеющуюся информацию о совершенном преступлении. При оценке следственных ситуаций необходимо учитывать характер первичной информации о событии, надежность источников, возможность использования этой информации в качестве доказательств по делу. Задачей следователя является не простое механическое накопление собранных данных, доказательств по делу, а активная мысленная ее переработка, путем систематизации полученных данных, выдвижения версий и реального использования.

Основные исходные данные по многим уголовным делам получают следователем в первую очередь при проведении такого неотложного следственного действия как осмотр места происшествия. На месте происшествия обычно остается мало следов преступления и других вещественных доказательств, но при своевременном и внимательном обнаружении, фиксации и изъятии этих немногочисленных следов следователь имеет возможность обработать полученную информацию и получить исходные данные для выдвижения версий и проведения более быстрого и эффективного следствия. Правильная, быстрая и квалифицированно построенная работа следователя, своевременно выдвинутые следственные версии и проведенные следственные действия, в ходе которых была получена доказательственная информация, позволяют раскрыть преступления.

Начиная с момента поступления в органы полиции информации о совершении преступления и до завершения предварительного следствия по возбужденному в этой связи уголовному делу, возникают различные фактические положения (особенности обстановки), постоянно сменяющие друг друга и показывающие все особенности следственной обстановки по делу. Эта обстановка в криминалистической науке получила общее название следственной ситуации. Надо отметить, что основным компонентом следственной ситуации является тот объем информации, который имеется на вооружении у следователя. Исходя из этого, можно определить, что следственная ситуация – это реальная обстановка расследования в которой находится следователь на определенном его этапе, зависящая от объема, имеющейся у следователя информации по уголовному делу.

Из анализа практики расследования уголовных дел, можно дать следующее понятие следственной ситуации. Следственная ситуация – это комплекс информационно-доказательственной базы, постоянно пополняющейся и изменяющейся в процессе расследования, органически связанный с личностью и оперативностью следователя, а также условиями, обстановкой расследования. По следственной ситуации можно судить о состоянии расследования, по мере

накопления и анализа информации изменяется следственная ситуация, происходит переход от неполного и неточного знания к установлению истины по делу. Следственные ситуации, складывающиеся к начальному этапу расследования преступления, обусловлены объемом, достоверностью исходных данных, которые служат поводом и основанием для возбуждения уголовного дела.

Криминалистическое учение о следственных ситуациях получило развитие в трудах отечественных криминалистов [4]. Они отмечают, что следственные ситуации отражают состояние расследования любых уголовных дел в каждый момент их производства, и поэтому умение правильно проводить ситуационный анализ является одним из важнейших аспектов организации следственной деятельности.

Следственная ситуация обуславливает, прежде всего тактику конкретных следственных действий. Ее оценка реализуется именно в тактическом решении, получающем свое внешнее выражение в планировании расследования.

По своему содержанию следственные ситуации могут быть самыми разнообразными, что обуславливает и различный подход следователя к определению линии поведения, выбору алгоритма (круга и последовательности) производства неотложных следственных действий и оперативно-розыскных мероприятий, форм взаимодействия с другими службами органов внутренних дел и т.д. Знание типичных следственных ситуаций позволяет следователю и оперативному работнику определить основные направления предстоящей работы по уголовному делу, конкретизировать тактические задачи в данный момент расследования и принимать соответствующие тактически верные решения. Е.И. Макаренко определил, что «ситуации, закономерно повторяющиеся на том или ином этапе расследования аналогичных преступлений, являются типичными» [5, с.3].

В раскрытии и расследовании преступления большое значение имеет исходная следственная ситуация и объем информации имеющейся у следователя на этом этапе расследования. Поскольку уголовное дело может быть возбуждено только при наличии законного повода и достаточных оснований, указывающих на признаки преступления, то обстановка расследования на момент установления следователем этих признаков на основе фактических данных по своей сути и есть исходная следственная ситуация [6, с.38].

Исходная следственная ситуация (как и любая другая) имеет пространственно-временные параметры, состоит из комплекса взаимосвязанных элементов и находится в определенных взаимоотношениях с внешней средой. Пространственные границы исходной следственной ситуации могут находиться в пределах одного населенного пункта, области, края и т.д., то есть они могут быть сжатыми (один населенный пункт) или предельно разобщенными, включая несколько государств [7, с.66].

Пространственные характеристики исходной следственной ситуации, при разрешении которой устанавливаются личность преступника и остальные обстоятельства преступления, зависят от следующего: места совершения преступления; места нахождения и обнаружения следов и иных вещественных доказательств; источников информации о личности преступника; места нахождения хранилищ информации о свойствах личности определенной категории лиц, иных объектов; места нахождения свидетелей, потерпевших; места нахождения лица (лиц), совершившего преступление; места получения первичной информации о событии и ее реализации [8, с.18].

Временные параметры рассматриваемой ситуации определяются двумя позициями: получением исходной информации о событии преступления и установлением личности преступника. Начальной точкой отсчета возникновения исходной следственной ситуации является получение информации о преступлении. Затем она уточняется и обогащается новыми сведениями в процессе осмотра места происшествия, разрешения заявлений и сообщений, проведения предварительной проверки. Время формирования и существования исходной следственной ситуации должно включать и определенный до следственный период, завершающим момен-

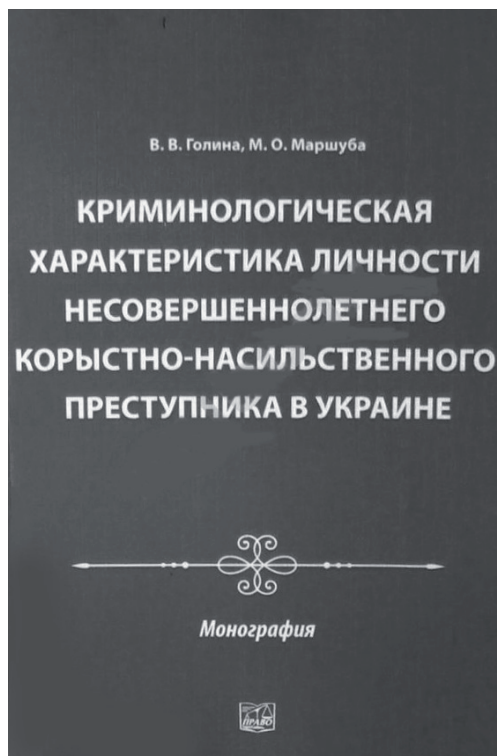
том которого будет установление личности преступника – события, знаменующего резкое изменение исходной ситуации и предопределяющего пути и методы дальнейшего расследования по делу [7, с.67].

Основными элементами исходной следственной ситуации являются: первичные источники информации, содержащие сведения о событии преступления, обстоятельствах и последствиях его совершения, о личности преступника; отношение к расследованию свидетелей, потерпевшего, подозреваемого, если они есть на данном этапе; тактико-психологические аспекты действий следователя, его взаимодействие с оперативными работниками, специалистами; наличие материально-технических средств и возможности их реализации; процессуальные компоненты. Так, получение информации о личности преступника находится в прямой зависимости от возможности использования технико-криминалистических средств и методов, опыта и квалификации следователя, поведения потерпевшего, свидетелей, подозреваемого, организации взаимодействия с оперативными работниками, специалистами и т.д. На характер возникновения информации о событии преступления и личности преступника, а также на особенности ее собирания и использования в процессе проведения поисковой деятельности как исходной следственной ситуации оказывает влияние внешняя среда, т.е. обстановка совершения преступления, включающая географические, демографические, криминогенные, социальные и ресурсные компоненты [7, с. 68].

Литература:

1. Драпкин Л. Я. Общая характеристика следственных ситуаций // Следственная ситуация: Сборник научных трудов. – М., 1984. – С.115.
2. Жердев В. А., Комиссаров В. И. Расследование серийных корыстно-насильственных преступлений, совершенных организованными группами, на первоначальном этапе. – М.: Юрлитинформ, 2002. – 160 с.
3. Дубровина А. Н. Некоторые особенности исходных ситуаций при расследовании грабежей и разбойных нападений // Исходные следственные ситуации и криминалистические методы их разрешения: Сб. науч. тр. – М.: ВЮЗШ МВД РФ, 1991. – С.48.
4. См.: Следственная ситуация: Сб. науч. тр. М., 1984. – 80 с.; Исходные следственные ситуации и криминалистические методы их разрешения: Сб. науч. тр. – М.: ВЮЗШ МВД РФ, 1991. – 153 с.
5. Макаренко Е. И. Расследование разбойных нападений с проникновением в жилище. – Ташкент, 1991. – 88 с.
6. Гавло В. К. Следственная ситуация // Следственная ситуация: Сб. науч. тр. – Всесоюзный ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1984. – С. 38-41.
7. Соловьев Л.А. Расследование разбойных нападений, совершаемых на водителей автотранспортных средств. дис. ... к.ю.н.: 12.00.09 / Соловьев Л.А. – М., 1996. – 204 с.
8. Лузгин Н. М. Методика изучения оценки и разрешения исходных следственных ситуаций // Исходные следственные ситуации и криминалистические методики их разрешения. Сб. науч. тр. – М.: ВЮЗШ МВД РФ, 1991. – С.12-29.

До уваги науковців

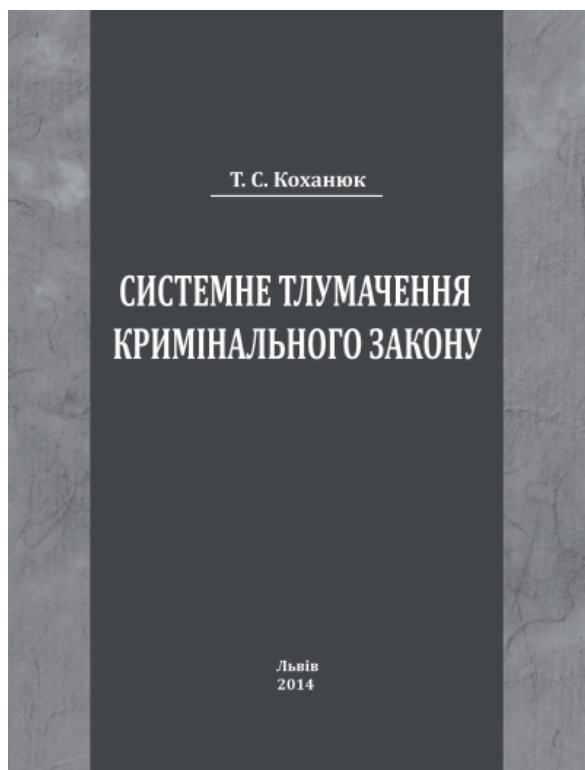

Голина В.В. Криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего корыстно-насильственного преступника в Украине : монография / В. В. Голина, М. О. Маршуба. – Харьков : Право, 2014. – 280 с.

Монография посвящена проблемам углубленного криминологического изучения личности несовершеннолетнего корыстно-насильственного преступника в Украине. На значительном эмпирическом материале проведен анализ современной корыстно-насильственной преступности данных лиц. При этом основной акцент делается на ведущей роли личности корыстно-насильственного преступника-подростка в детерминационном комплексе существования и воспроизводства данного вида преступных проявлений. Знание, полученное в результате изучения личности указанного преступника, положено в основу предложенной авторами системы коррекции личности, проявляющей в своем поведении корыстно-насильственные наклонности, и поведения лица, уже совершившего какое-либо корыстно-насильственное преступление.

Для сотрудников правоохранительных органов, ученых в сфере наук уголовного цикла, аспирантов, соискателей, студентов юридических учебных заведений и факультетов, а также широкого круга читателей.

ISBN 978-966-458-691-4

Коханюк Т.С. Системне тлумачення кримінального закону: монографія / Т. С. Коханюк.
– Львів: ЛьвДУВС, 2014. – 264 с.

У монографії розкрито зміст та обсяг поняття системного тлумачення кримінального закону. Охарактеризовано співвідношення системного тлумачення кримінального закону із суміжними поняттями, сформульовано й обґрунтовано правила та прийоми системного тлумачення кримінального закону, а також можливість їх реалізації на практиці.

Для студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів, науковців, працівників правоохоронних та судових органів.

Дьоменко Сергій Васильович

кандидат юридичних наук, доцент,

головний редактор міжнародного наукового журналу «Влада. Людина. Закон.»

(Україна, Запоріжжя)

ЗАПОБІЖНА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛУЖБОВИХ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Анотація

Дослідження присвячене окремим сучасним проблемам запобіжної діяльності службових та посадових осіб кримінально-виконавчої служби. Акцентується увага на необхідності окреслення сукупності протиправних діянь, вчинення яких потенційно можливо у органах і установах КВС, з огляду на об'єкти кримінально-правової заборони які не входять до сфери функціонування кримінально-виконавчої системи, з метою визначення напрямів запобіжної діяльності. Підкреслюється розповсюдженість обов'язку запобігати вчиненню кримінальних правопорушень на всіх службових та посадових осіб КВС без будь-яких виключень, та профілактичний характер такої діяльності, обумовлений направленістю упереджувальних заходів. Вказується на недосконалість нормативного регулювання запобіжної діяльності, зокрема відсутність будь-яких правових стимулів для проведення належної запобіжної практики та санкцій за невиконання або неналежне виконання такої діяльності. Пропонується конкретизувати повноваження для кожної службової та посадової особи у підзаконному нормативно-правовому акті.

Ключові слова: кримінально-виконавча служба, посадова особа, службова особа, запобігання, профілактика, детермінанти, кримінальне правопорушення, мотивація.

Процес реформування діяльності правоохоронних органів в Україні продовжується з дня її незалежності і до сьогоднішнього часу. Якщо ігнорувати другорядні гасла, які висувалися різними політичними силами для обумовлення чергового етапу перебудови державного механізму захисту правопорядку, можна пересвідчитись, що запобігання злочинності у цілому або її окремому виді завжди декларувались у якості головної цілі таких заходів. Не минула еволюція і

органи виконання покарань, повноваження та структура яких зазнала на сьогодні кардинальних змін.

Окремі питання теорії запобігання злочинності були розглянуті у роботах відомих вчених В.С. Батиргарєєвої, А.М. Бойка, В.О. Глушкова, В.В. Голіни, Л.М. Давиденка, І.М. Даньшина, А.І. Долгової, В.М. Дрьоміна, А.П. Закалюка, В.С. Зеленецького, А.Ф. Зелінського, О.Г. Кальмана, О.М. Костенка, О.М. Литвинова, П.П. Михайленка,

В.М. Поповича, В.О. Тулякова, І.К. Туркевич, В.І. Шакуна та інших. Однак, певні проблеми та особливості запобіжної діяльності співробітників кримінально-виконавчої служби України (далі – КВС) ще не стали предметом наукових досліджень і потребують висвітлення та знаходження шляхів їх вирішення.

Існуючи нормативні регулятори покладають обов'язок на службових та посадових осіб КВС запобігати вчиненню кримінальних правопорушень в органах і установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, зокрема про це говориться у п.10 ч.1 ст.18 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [1]. Щоб зрозуміти сутність даного виду діяльності необхідно звернутись до змісту окремих термінів, які були застосовані законодавцем при конструюванні цієї норми, зокрема до дефініції «кримінальне правопорушення».

Остатнім часом це поняття широко застосовується у законотворчості завдяки реалізації проекту по введенню до кримінального законодавства інституту кримінального проступку, однак формулювання його ознак на нормативному рівні поки що не існує. Поряд із цим необхідно вказати на насиченість кримінально-правової доктрини різними точками зору щодо розуміння змістовного обсягу цієї дефініції. Не вдаючись до полеміки з цього приводу і враховуючи відсутність у приписах КК України вказівки на кримінальні проступки, вважаємо цей термін тотожним поняттю «злочин», відповідно контексту його застосування кримінальним законом. З цього походить, що службові та посадові особи кримінально-виконавчих підрозділів, находячись на службі, повинні запобігати скоєнню будь-якою особою суспільно-небезпечного діяння, склад якого передбачений діючим кримінальним законодавством. Зрозуміло, що не всі об'єкти кримінально-правової заборони входять до сфери функціонування кримінально-виконавчої системи. Наприклад, суспільні відносини з охорони цілісності і недоторканості кордону України лежать поза

її межами, що дозволяє нам виключити склад злочину, передбачений ст.332 КК, із кола такої запобіжної діяльності. Цей висновок стосується і інших окремих складів злочинів, що ставить організаційне завдання щодо окреслення тієї сукупності протиправних діянь, вчинення яких потенційно можливо у органах і установах КВС.

Зміст статті, що аналізується, вказує також на встановлення законодавцем просторових меж активності цієї локальної системи запобігання злочинам – це території на яких розташовані органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори. Очевидність вищенаведеного стає підґрунтям для подальшого синтезу наступних висновків.

По-перше, для розкриття змісту практики службових та посадових осіб КВС щодо запобігання кримінальним правопорушенням необхідно звернутись до парадигми «запобігання злочинності». У своєму магnum opus А.П. Закалюк сформулював основні постулати теорії запобігання злочинності, у тому числі і надав наступне визначення: «Запобігання злочинності – це різновид суспільної соціально-профілактичної діяльності, функціональний зміст та мета якої полягає у перешкоджанні дії детермінантів злочинності та її проявів, передусім причин і умов останніх через обмеження, нейтралізацію, а за можливістю – усунення їхньої дії» [2, с.324]. Взявши його за відправну точку, приймаючи до уваги наявність нормативних прогалін, підкреслимо, а ргіогі основними практичними напрямками діяльності службових та посадових осіб КВС у рамках запобіжної діяльності, на нашу думку, повинні бути: виявлення причин та умов злочинів, які були вчинені на території органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів; ліквідування (за можливістю) або ослаблення дії виявлених явищ і процесів, що стали детермінантами злочинних проявів; обмеження впливу виявлених причин і умов кримінальних правопорушень на суспільні відносини, які виникають у процесі функціонування органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, і на формування негативних

елементів свідомості персоналу цих установ та осіб, що відбувають покарання; зменшення негативних наслідків впливу детермінантів злочинів на існуючі суспільні відносини, у межах діяльності органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, і на мотиваційний механізм засуджених осіб та осіб, узятих під варту, особовий склад цих установ.

Перелічені напрями діяльності службових та посадових осіб КВС щодо запобіганню злочинам відносяться за своїм цільовим призначенням до спеціально-кримінологічних заходів, які повинні, виходячи із об'єкту їх запобіжного впливу – суспільно неприйнятної спрямованості особистості, та сфери їх здійснення – джерел явищ і процесів, які детермінують еволюцію антисуспільної орієнтації особистості, реалізуватися до формування у особи мотиву і наміру вчинення злочину. Необхідно підкреслити профілактичний характер такої діяльності, обумовлений направленістю упереджувальних заходів, що застосовуються до об'єкту запобіганню, та їх загальною спрямованістю, тобто дією на груповому рівні, відповідно до спільного середовища існування соціальної групи – персоналу КВС та осіб, що відбувають покарання.

За думкою В.В. Голіни кримінологічна профілактика «...як певна предметна діяльність включає до себе заходи щодо випередження виникнення криміногенних явищ і процесів, обмеження їх розповсюдження або послаблення їх дії, усунення їх, а також захисту осіб та різних матеріальних і духовних цінностей і благ від можливих злочинних посягань» [3, с.23]. Зазначений у цьому понятті розподіл заходів профілактичної діяльності, заснований на принципі спеціалізації, також може бути покладений у підґрунтя формулювання завдань для службових та посадових осіб КВС у рамках їх запобіжної практики. У цьому контексті зауваження викликає лише вид діяльності, наречений В.В. Голіною «профілактикою захисту», під яким він розуміє сукупність заходів, які реалізуються з ціллю ліквідації умов, що чинять сприяння

появи протиправних діянь, шляхом створення достатнього захисту і забезпечення безпеки людей та речей, встановленням зовнішніх перешкод злочинним посяганням [4, с.29]. Навряд чи можна погодитись з такою думкою, тому що заходи кримінологічної профілактики, незалежно від їх напрямів та рівнів застосування, в кінцевому рахунку повинні досягати єдиного результату – усунення або недопущення еволюційних процесів кримінальної мотивації та генерації мотиву злочину, виправлення деформації ціннісних орієнтацій і соціальної направленості особистості [5, с.329, 331]. Як бачимо із наведеного вище визначення профілактики захисту, В.В. Голіна вважає, що відсутність матеріально (наприклад, грати на вікні) або фізично (наприклад, озброєна варт) вираженої охорони майна та осіб є умовою для вчинення злочину, а застосування заходів такої профілактики, тобто встановлення такої охорони, ліквідує цю умову шляхом впливу на мотиваційний комплекс потенційних правопорушників, який нібито змінюється після усвідомлення неможливості втілення у життя свого злочинного бажання через наявність зовнішньої перешкоди. Зауважимо, що всі заходи, про які йде мова, є «охоронними» тому, що направлені на захист людини або майна від вже сформованої злочинної мотивації, при цьому акцентуємо увагу на останньому. Відповідно цього тезису, можна констатувати, що до початкових стадій розвитку антисуспільної спрямованості особистості, коли відсутній намір вчинити злочин, такі заходи не мають ніякого відношення. Також потрібно зазначити, що і сформована мотивація, і мотив не зникають при реалізації таких заходів, навіть якщо особа і відмовилась від вчинення конкретного злочину. Результатом таких заходів може бути лише відвернення на певний час виконання злочинного наміру. З цього походить висновок про те, що заходи, направлені на захист і забезпечення безпеки людей та майна, відносяться до такого виду спеціально-кримінологічного запобіганню злочинам, як відвернення злочинів. На це вказує і висновок В.В. Голіни, з яким

ми цілком погоджуємось: «Очевидно, що відвернення злочинних проявів має місце тоді, коли злочинна поведінка проходить етап від формування злочинного мотиву до початку виконання діяння» [6, с.29].

Враховуючи об'єктивну різноманітність існуючих заходів кримінологічної профілактики (виховні, соціально-психологічні, організаційно-управлінські процедури тощо), які наповнюють зміст запобіжної практики службових та посадових осіб КВС, виділимо важливість застосування такого критерію їх відбору, як цільове призначення того чи іншого напрямку запобіжної діяльності, оцінене через призму специфіки функціонування підрозділів КВС.

По-друге, регулятивною, зобов'язальною нормою – п.10 ч.1 ст.18 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», обов'язок запобігати вчиненню кримінальних правопорушень встановлений для *всіх* службових та посадових осіб КВС, без будь-яких виключень. Вважаємо, що повноваження які породжуються даним обов'язком повинні бути конкретизовані окремо для кожної службової та посадової особи у підзаконному нормативно-правовому акті (наказі, положенні, посадовій інструкції тощо). Даний висновок продукується широким змістом та системним характером запобіжної діяльності, наявністю у службових та посадових осіб інших обов'язків, відсутністю обмеження профілактичної практики у часі, що в свою чергу обумовлено абстрактною, відповідно до групового рівня реалізації профілактичних заходів, ціллю – усунення або недопущення еволюції кримінальної мотивації та формування кримінальних мотивів, виправлення початкових антисоціальних деформацій особистості.

Для визначення конкретних дій службових та посадових осіб щодо виконання ними запобіжних функцій необхідно перш за все визначитись із головним питанням –

створення системи такої діяльності, яка би органічно вбудувалась у існуючу структуру кримінально-виконавчої служби. Обходячи пов'язану з цим питанням проблематику, акцентуємо лише на наступне. На управління внутрішньої безпеки КВС покладене таке завдання, як проведення профілактичної роботи серед персоналу цієї служби щодо попередження вчинення порушень службової дисципліни, чинного законодавства тощо. Дана практика не повинна бути самостійною, її необхідно ув'язати із системою запобіжної діяльності, можливо при цьому зосередження її у головному структурному елементі такої системи.

Також вважаємо за необхідне підкреслити недосконалість нормативного регулювання запобіжної діяльності, зокрема відсутність будь-яких правових стимулів для проведення запобіжної практики та санкцій за невиконання або неналежне виконання такої діяльності. Ми приєднуємось до думок тих вчених, котрі зауважують про недостатність у сучасному правовому полі України механізмів правового регулювання у цій галузі [7, с.44].

По-третє, запобіжна діяльність службових та посадових осіб КВС диференціюється за двома видами, при цьому кожний із них має однакові напрями реалізації, про які говорилось вище. Критерієм для такого поділу стає специфіка призначення КВС, як державного органу, що здійснює політику у сфері виконання кримінальних покарань. Перший вид такої запобіжної практики – це запобігання вчиненню злочинів засудженими особами, другий – запобігання вчиненню злочинів персоналом КВС.

Проблеми організації першого виду запобіжної діяльності неодноразово досліджувались науковцями, у наявності широка практика застосування спеціально-кримінологічних засобів до засуджених осіб, тому звернемося до окремих питань, які стосуються другого виду такої практики.

Вбачається найбільш проблемним перший напрям кримінологічної профілактики щодо персоналу КВС - виявлення причин та умов злочинів, які були вчинені співробітниками КВС на території органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. Одним із можливих варіантів діяльності щодо пошуку та встановлювання фактів існування явищ і процесів соціального буття, їх взаємозв'язків, які детермінували конкретний злочин, є вивчення конкретної кримінальної справи та особи злочинця. На сьогодні, дякуючи активній деструктивній діяльності законодавця, фактично обмежений обсяг наявної корисної інформації у таких матеріалах тому, що органи дізнання, досудового слідства і прокуратури, відповідно до нового кримінально-процесуального законодавства, не зобов'язані виявляти детермінанти злочину, тим самим виникає додаткова перепона дослідженню, яке може бути розпочато, і на це потрібно звернути увагу, тільки після вступу приговору суду у законну силу. За нашою думкою, у середньому проміжок часу від вчинення злочину до настання можливості виявити його детермінанти, до якого потрібно включити час на проведення самого дослідження, може зайняти від одного до декілька років, що не додає оперативності в реагуванні на поширеність причин та умов правопорушень, і неминуче буде впливати на якість запобіжної діяльності. Окрім вказаного, посилює проблеми необхідність висунення таких вимог до співробітника КВС, безпосередньо здійснюючого діяльність по виявленню детермінантів протиправного діяння, як вільне володіння ним методологією кримінологічних досліджень та постійне підвищення ним рівня кримінологічних знань. Вищенаведені та інші об'єктивно існуючі проблеми такої роботи вказують на необхідність залучення до неї кримінологів-фахівців і організації їх діяльності у окремому аналітичному управлінні (відділі), який може бути створений, як вбачається, на базі Академії Державної пенітенціарної служби.

Якщо за тою чи іншою причиною реалізація такої пропозиції буде неможливою, тоді потрібно організувати навчання співробітників КВС таким знанням та вмінням.

Деякі автори, досліджуючи запобіжну діяльність правоохоронних органів, висувують оригінальні думки на які звернемо окрему увагу. Так, О.М. Бандурка та О.М. Литвинов сформулювали ідею, суть якої полягає у обмеженні запобіжної діяльності правоохоронних органів трьома функціоналами – виявлення детермінантів злочинів, інформування про виявлення детермінантів відповідних органів й організацій, та контроль за роботою з усунення причин та умов злочинів. Свій погляд вони обґрунтували наступним: «Вимагати від правоохоронних органів чогось більшого означає ставити перед правоохоронними органами завдання, які, в принципі, не можуть бути ними виконані» [8, с.191]. Нажаль автори не пояснили які ж загальні, ключові явища заважають такій діяльності, тому вважати таке пояснення за обґрунтування ми не маємо підстав. Більш того, запобіжна діяльність, зокрема для КВС, виходячи із діючих законодавчих положень, на які ми вказували вище, є обов'язковою функцією. Інша річ об'єктивна відсутність таких складових цієї практики у сучасних реаліях, як сформована система, розподіл повноважень, фінансові та людські ресурси тощо, дійсно вказують на рівень запущеності проблеми у цій сфері, однак це не означає, що не потрібно її вирішувати.

Перелічені проблеми не вичерпують всього комплексу нагальних питань запобіжної діяльності службових та посадових осіб КВС, що обумовлює подальші наукові пошуки у окреслених напрямках. Підсумовуючи наведене зазначимо на необхідності розроблення на базі теоретичних здобутків кримінології дієвої, нормативно визначеної системи запобігання правопорушенням у органах та установах кримінально-виконавчої служби в рамках процесу реформування правоохоронних органів.

Литература:

1. Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (із змінами та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №30. – ст.409.
2. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: [У 3 кн.]. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.
3. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В.В. – Х.: Нац. юрид. Акад.. України, 2011. – 120 с.
4. Там само.
5. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: [У 3 кн.]. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.
6. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В.В. – Х.: Нац. юрид. Акад.. України, 2011. – 120 с.
7. Денисов С.Ф., Денисова Т.А. Послідовники та руйнівники (міркування щодо запобігання злочинам та застосування покарання) // Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккарія (м. Одеса, 13 черв. 2014 р.) / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.), В.О. Туляков (заст. голов ред.), Є. Л. Стрельцов (заст. голов ред.), Д.О. Балобанова ; МОН України, НУ ОЮА, ПРЦ НАПрН України, Одес. відділ. ГО «Всеукр. асоц. кримін. права». – Одеса: Юрид. л-ра, 2014. – С.43-50.
8. Бандурка О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : монографія / О.М. Бандурка, О.М. Литвинов ; МВС України, Харків. ун-т внутр. Справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – 308 с.

ПРЕДУПРЕДИТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СЛУЖЕБНЫХ И ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦ УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ СЛУЖБЫ: ОТДЕЛЬНЫЕ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ

Аннотация

Исследование посвящено отдельным современным проблемам предупредительной деятельности служебных и должностных лиц уголовно-исполнительной службы. Акцентируется внимание на необходимости очерчивания совокупности противоправных деяний, совершение которых потенциально возможно в органах и учреждениях УИС, с учетом объектов уголовно-правовых запретов, которые не входят в сферу функционирования уголовно-исполнительной системы, с целью определения направлений предупредительной деятельности. Подчеркивается распространение обязанности предупреждать совершение уголовных правонарушений на всех служебных и должностных лиц УИС без каких-либо ограничений, и профилактический характер этой деятельности, обусловленный направленностью упреждающих мер. Указывается на несовершенство нормативного регулирования предупредительной деятельности, в частности на отсутствие каких-либо правовых стимулов для проведения соответствующей предупредительной практики и санкций за невыполнение или ненадлежащее выполнение такой деятельности. Предлагается конкретизировать полномочия для каждого служебного и должностного лица в подзаконном нормативно-правовом акте.

Ключевые слова: *уголовно-исполнительная служба, должностное лицо, служебное лицо, предупреждение, профилактика, детерминанты, уголовное правонарушение, мотивация.*

**PREVENTIVE ACTIVITY OF OFFICIALS AND OFFICIALS OF THE PENITENTIARY SERVICE:
SEPARATE THEORETICAL AND LEGAL ISSUES**

Annotation:

The research is devoted to some modern problems of preventive activity of officials and officials of the penitentiary service. Attention is focused on the need to delineate a set of unlawful acts, the commission of which is potentially possible in the organs and institutions of the Penal System, taking into account the objects of criminal law prohibitions that are not included in the sphere of the correctional system in order to determine the areas of preventive activity. It emphasizes the extension of the obligation to prevent the commission of criminal offenses against all officials and officials of the MIS without any restrictions, and the preventive nature of this activity, due to the direction of the proactive measures. It is pointed out the imperfection of the regulatory regulation of preventive activities, in particular the absence of any legal incentives to conduct appropriate preventive practices and sanctions for non-compliance or improper performance of such activities. It is proposed to specify the powers for each official and official in a subordinate regulatory legal act.

Key words: *Key words: penitentiary service, official, official, warning, prevention, determinants, criminal offense, motivation.*

©Demenko Sergey Vasilyevich

Candidate of Law (PhD), Associate professor,

Chief editor of international scientific journal «Power. Man. Law.»

(Ukraine, Zaporozhie)

Лень Валентин Валентинович

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права та кримінології,
ДВНЗ «Національний гірничий університет»
(Україна, Дніпропетровськ)

**КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ
ТА ПОЗБАВЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ НАГОРОД: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

Анотація

У статті розглядаються основні етапи генезису кримінальної відповідальності за незаконний обіг державних нагород, а також деякі проблемні питання щодо позбавлення засудженого державної нагороди. Автор затверджує, що визначальним, ключовим у питанні позбавлення державних нагород, завжди була і поки залишається необхідність звернення з клопотанням виключно до органу, який нагородив особу державною нагородою.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, державна нагорода, орден, медаль, нагрудний знак, почесне звання, незаконний обіг.

Проводячи тривалий час дослідження з зазначених питань, необхідно вказати, що на сьогодні, не визначеним й досі, залишається важливе і складне питання щодо права (при настанні певних умов) позбавлення українською владою (президентом України), різних категорій українських громадян державних нагород [1, с.107]. Зазначене питання неможливо вирішити, не досліджуючи його історичні аспекти.

Розглядаючи більш детально генезис кримінальної відповідальності за незаконний обіг державних нагород, а також питання їх позбавлення, слід зазначити, що вперше вони з'явилися за указом Президії Верховної Ради СРСР (далі- ПВР) у 1943 р., де передбачалось:

1. Встановити, що винні у незаконному нагородженні орденами і медалями СРСР та нагрудними знаками осіб, не маючих прямо-

го відношення до армії і флоту притягуються до відповідальності, як за посадові злочини і караються тюремним ув'язненням на строк від 6 місяців до 2-х років.

2. Винні у привласненні ордена, медалі або нагрудного знаку, караються тюремним ув'язненням на строк від 2-х до 3-х років.

3. За продаж або передачу у вигляді подарунка ордена, медалі або нагрудного знаку іншій особі, винний підлягає позбавленню нагороди і карається тюремним ув'язненням на строк до 3-х років.

4. Носіння ордена, медалі або нагрудного знаку особами не маючих на те права, караються тюремним ув'язненням на строк від 6 місяців до 1 року.

5. Посадові особи, які відповідають за збереження орденів, медалей і нагрудних знаків (в шпиталях, штабах, судових органах тощо) з недбальства, яких допущені викра-

дення ордена, медалі або нагрудного знаку, караються тюремним ув'язненням на строк від 1 року до 2-х років [2].

У 1960 р. цей закон відмінили в зв'язку з прийняттям нового кримінального закону [3], до якого не була включена відповідна кримінально-правова норма.

Передбачалась лише адміністративна відповідальність, яка й існує на сьогодні. У ст.186-1 КоАП за незаконні дії щодо державних нагород, передбачається (вносились певні зміни): Купівля, продаж, обмін чи інша оплатна передача ордена, медалі, нагрудного знаку до почесного звання, а так само їх привласнення або носіння особою, яка не має на те права, чи незаконне зберігання – тягнуть за собою попередження або накладення штрафу від 1 до 2-х неоподатковуваних доходів громадян [4].

У 1985 р. перед 40-річчям Перемоги у Великій Вітчизняній війні знову була введена кримінальна відповідальність, відповідним указом ПВР СРСР [5]. Кримінальний кодекс Української РСР (далі - КК) за указом ПВР УРСР доповнений ст.191-1 Купівля, продаж, обмін, а рівно підробка або навмисне знешкодження ордена, медалі, нагрудного знаку до почесного звання СРСР передбачала відповідальність: Купівля, продаж, обмін або інша оплатна передача ордена, медалі, нагрудного знаку до почесного звання СРСР – караються виправними роботами на строк до одного року або штрафом в розмірі до двохсот рублів.

Ті самі дії, вчинені повторно, а рівно підробка або навмисне знешкодження ордена, медалі, нагрудного знаку до почесного звання СРСР або інша наруга над ними – караються позбавленням волі на строк до 3-х років, або виправними роботами на строк від 1 року до 2-х років, або штрафом в розмірі до трьохсот рублів [6].

У 1992 р. ця кримінально-правова норма виключається з КК УРСР [7]. З того часу в національному кримінальному законодавстві відповідальність за незаконні діяння з державними нагородами СРСР, України, на жаль, не передбачається. Втім, переконані, сьогодні у цьому є нагальна потреба. Врахо-

вуючи, що в Україні, країнах СНД, Європи та світу є великий попит на колекціонування орденів та медалей, зокрема і державних нагород СРСР, як одних з найкрасивіших у світі. Це справжні витвори мистецтва. Ордени та певні медалі СРСР, відрізняються дизайном, композицією, вишуканістю, красою, декором, художньою задумкою та високою майстерністю виконання. Певна частина з них є рідкісними, вони мають високу культурну цінність (мистецьку, наукову, історичну, художню, етнографічну, колекційну тощо) та значну вартість (ціну). Це визнають в усьому світі мистецтвознавці, колекціонери, реставратори, науковці, фалеристи, військові, державні та громадські діячі та інші. Відповідно сьогодні, в Україні та інших країнах активно «полюють» за нагородами, вчиняється багато кримінальних правопорушень, предметом яких є державні ордени, медалі СРСР та України. Вчиняються, зазначені правопорушення і у сукупності з іншими злочинами. Наразі це явище носить лавиноподібний, масовий характер і цей попит лише збільшується. Він є багаторічною світовою тенденцією. Слід вказати, що це явище має високу латентність. Крім того, відзначимо, що Україні, офіційна статистика цих кримінальних правопорушень не ведеться. Це негативне, незаконне, аморальне явище, як мінімум викликає зневіру, неповагу, байдужість до нагород та нагороджених громадян. В першу чергу, підриває авторитет державної влади в Україні.

Адже, державні нагороди є символом, атрибутами державної влади її обличчям, її ставленням до національної історії та традицій власного народу, різних поколінь співвітчизників у різні періоди.

Зазначимо, що зараз існує лише норма у Кодексі про адміністративні правопорушення.

Стосовно історичного розвитку питання позбавлення державних нагород значимо, що ст.37 Позбавлення військових, спеціальних звань, рангів, чинів, кваліфікаційних класів і державних нагород з'явилась у КК УРСР (1960 р.). Відбувались редакційні зміни і доповнення до неї. Остання редакція у 1995 р., ст.37 була такою:

В разі засудження за тяжкий злочин особа, яка має військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, може бути позбавлена його за вироком суду.

В разі засудження за тяжкий злочин особи, яка має почесне звання або відзначена державною нагородою України, суд при постановленні вироку вирішує питання про внесення подання президентові України про позбавлення засудженого почесного звання або державної нагороди України [8, с.136]. У кримінально-правовій нормі не йдеться мова про державні нагороди СРСР, але про них на той час, вперше після визнання незалежності України вже зазначається у відповідній Постанові ПВР України [9], хоча ще не існувало національного закону «Про державні нагороди України» [10].

Разом з тим, у п.13 статуту українського ордену князя Ярослава Мудрого V, IV, III, II, I ст. зазначається, що ніхто не має права позбавити кавалера його нагороди. З цього виходить, що у разі вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину нагородженим, наприклад, звалтування малолітньої особи (ч.4 ст.152 КК України) або умисне вбивство з особливою жорстокістю (п.4, ч.2, ст.115 КК України), або будь-який інший злочин та він все одно, буде кавалером (нагородженим) високої державної нагороди. Важко коментувати, чому, наприклад, щодо кавалера ордену «За мужність» III або II, або I ст., або Героя Радянського Союзу, або Героя України, або до нагородженої особи іншою (іншими) нагородою, суд має право порушувати клопотання з питання позбавлення нагороди в зв'язку з несумісним, ганебним діянням відносно ста-

туса нагородженої особи, як такої, а кавалера вищезазначеної нагороди ні. Хоча це лише третя нагорода за старшинством (значимістю, рангом, ієрархією) в українській нагородній системі, а саме орден князя Ярослава Мудрого розташовується (знаходиться) після орденів: 1. «Золота Зірка» (за здійснення визначного геройського вчинку) / Держави (за визначне трудове досягнення) – звання Герой України, 2. Свободи [11, с.27].

Ця стаття не включена до чинного КК України (2001 р.) [12]. До 1960 р., це питання регулювалось Загальним положенням про ордени Союзу РСР [13], а з 1979 р., ще і відповідними нормами Загального положення про ордени, медалі і почесні звання СРСР [14].

Втім, слід зазначити, що визначальним, ключовим у питанні позбавлення державних нагород, завжди була і поки залишається необхідність звернення з клопотанням (поданням) виключно до органу, який нагородив особу державною нагородою [15, с.62; 16, с.86]. Однак, вважаємо давно нарізла необхідність певної альтернативи у цьому питанні. Враховуючи події за останні роки у державі, зокрема втеча багатьох колишніх державних високопосадовців, які нагороджували себе державними нагородами. Затримати їх та на законних підставах притягти до відповідальності, зізнаємось це не реальна справа, котра може тягнутися десятиліттями. Навіть припускаючи проведення досудового слідства та судового процесу. Переконані, такий стан справ паплюжить, нівелює державні нагороди, як такі та принижує багатьох інших нагороджених співвітчизників.

Література:

1. Лень В.В. Державні ордени, медалі СРСР та України: історико - правове дослідження: монографія. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2014. – 303 с.
2. Постановление ЦИК и СНК СССР «Об утверждении Общего положения об орденах СССР» от 07.05.1936 г.
3. Постанова Президії Верховної Ради України від 2 березня 1992 р. «Про громадян України, відзначених державними нагородами СРСР».
4. Закон України від 16 березня 2000 р. «Про державні нагороди України».
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – Х.: Одиссей, 2014. – 288 с.

6. Указ ПВС СССР «Об ответственности за незаконное награждение орденами и медалями и нагрудными знаками, за присвоение орденов, медалей и нагрудных знаков и передачу их награжденными лицами другим лицам» от 02.05.1943 г.

7. Указ ПВС УССР «О признании утратившими силу законодательных актов УССР в связи с принятием Уголовного кодекса Украинской ССР» от 1960 г.

8. Указ ПВС СССР «Об ответственности за незаконные действия по отношению к государственным наградам СССР» от 05.03.1985 г.

9. Указ ПВР УРСР «Про внесення змін і доповнень до Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів Української РСР» від 10.12.1985 р.

10. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів Української РСР, кодексу Української РСР про адміністративні правопорушення та Митного кодексу України» від 17.06.1992 р.

11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України за станом законодавства та постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 січня 1997р. / За редакцією В.Ф. Бойка, Я.Ю. Кондратьєва, С.С. Яценка. – К.: Юрінком, 1997. – 960 с.

12. Лень В.В. Историчні аспекти кримінального законодавства щодо незаконного обігу та позбавлення державних нагород / В.В. Лень // Актуальні питання кримінального права, кримінального процесу та криміналістики (на вшанування пам'яті Ганса Гросса): зб. Матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 29 січня 2016 р.). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. – С.26-28.

13. Науковий коментар Кримінального кодексу України / проф. М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. – 656 с.

14. Указ ПВС СССР об утверждении «Общего положения об орденах, медалях и почетных званиях СССР» от 03.07.1979 г.

15. Лень В.В. Незаконний обіг та позбавлення державних нагород: історичні аспекти кримінального законодавства / В.В.Лень // Materialy XI Mezinarodni vedecko – prakticka konference «Naukowa przestrzen Europy – 2015» – Volume 8. – Prawo. Przemysl. Nauka i studia. – s. 60-63.

16. Лень В.В. Историчні аспекти і тенденції кримінального законодавства щодо позбавлення державних нагород та незаконних діянь з ними / В.В. Лень // Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Topical Researches of the World Science», Vol. I (June 20-21, 2015. Dubai, UAE.)). – Dubai.: Rost Publishing, 2015. – p.83-87.

УГОЛОВНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО О НЕЗАКОННОМ ОБОРОТЕ И ЛИШЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ НАГРАД: ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация

В статье рассматриваются основные этапы генезиса уголовной ответственности за незаконный оборот государственных наград, а также некоторые проблемные вопросы относительно лишения осужденного государственной награды. Автор утверждает, что определяющим, ключевым в вопросе лишения государственных наград, всегда была и пока остается необходимость обращения с ходатайством исключительно к органу, который наградил лицо государственной наградой.

Ключевые слова: *уголовная ответственность, государственная награда, орден, медаль, нагрудный знак, почетное звание, незаконный оборот.*

**CRIMINAL LEGISLATION ON ILLEGAL CIRCULATION AND DEPRIVATION OF STATE AWARDS:
HISTORICAL ASPECTS**

Annotation:

The article examines the main stages of the genesis of criminal responsibility for the illegal circulation of state awards, as well as certain problematic issues regarding the deprivation of the convicted state award. The author claims that the key, in the issue of depriving state awards, has always been and for now remains the need to apply solely to the body that awarded the person a state award.

Key words: *criminal responsibility, state award, medal, medal, badge, honorary title, illegal turnover.*

©Len' Valentin Valentinovich

Candidate of Law (PhD), Associate professor,
Professor of department of criminal law and criminology,
National Mining University
(Ukraine, Dnipropetrovsk)

POWER. MAN. LAW.

international scientific journal

№4 (119) 2014

*Established in December 2001
Comes out monthly*

ISSN 2071-6273

Editorial staff:

- S. Demenko - Candidate of Law (PhD), Associate professor (chief editor)
V. Len' - Candidate of Law (PhD), Associate professor (assistant of chief editor)
V. Bilkun - Candidate of Medicine (PhD), Associate Professor (assistant of chief editor on international connections)
L. Zelenkevich - Master of Sociology (managing editor)
V. Beh - Doctor of Philosophy, Professor, Academician of Ukrainian Academy of Political Sciences, Honoured personality of science and technology of Ukraine
I. Bogatyriev - Doctor of Law, Professor
A. Dudorov - Doctor of Law, Professor
V. Emel'ianov - Doctor of Law, Professor
R. Maksakova - Doctor of Law, Associate professor
E. Streltsov - Doctor of Law, Professor, Doctor of Theology, Corresponding member of the National Academy of Law Sciences of Ukraine, Honoured personality of science and technology of Ukraine
V. Tihiy - Doctor of Law, Professor, Academician of the National Academy of Law Sciences of Ukraine, Honoured lawyer of Ukraine, Honoured worker of national education of Ukraine
V. Vasilevich - Candidate of Law (PhD), Associate professor
M. Sml'yrova - Candidate of Law (PhD), Associate professor
A. Titarenko - Candidate of Law (PhD), Associate professor

International editorial staff:

- K. Buchukuri - Doctor of Law (Georgia, Tbilisi)
I. Ivannikov - Doctor of Law, Doctor of Political Sciences, Professor (Russia, Rostov-on-Don)
G. Kalmanov - Doctor of Law, Professor (Russia, Moscow)
R. Kozhokaru - Candidate of Law (PhD) (Moldova, Kishinev)
S. Lomtev - Doctor of Law, Professor (Russia, Moscow)
A. Malko - Doctor of Law, Professor, Honoured personality of science of The Russian Federation (Russia, Saratov)
V. Homich - Doctor of Law, Professor (Belarus, Minsk)

Address of editorial office:

Ukraine, 69063, Zaporozhie,
Il'ich street, 34 of.200
t/f: (061) 764 - 14 - 25
w-site: www.vlz.in.ua
e – mail: editor@vlz.in.ua

Founder: NGO: «Scientific education» .

Certificate of state registration of printing MASS-MEDIA:
Series KB № 14184-3155IIP from 11.06.2008.

© NGO «SE», layot, design, 2014

Zaporozhie, 2014

CONTENTS

Section I. SCIENTIFIC LIFE

News of science

Proceedings of the international scientific conference «Theoretical principles and practice of implementing legal policy» (Extension. Starting at №1-3 /2014)

VI. Criminal process; operational search activity

<i>Anikina N.P.</i> The court as the subject of the submission of a new criminal Criminal Code of Ukraine.....	4
<i>Vyghs 'ka L.V.</i> Regarding the operational purchase of crimes about the illegal distribution of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues.....	7
<i>Komashko V.V.</i> Comparative and legal analysis of controlled deliveries to Ukraine and other democratic countries.....	10
<i>Kuchinskaya O.P.</i> The right not to be subjected to torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.....	13
<i>Lukin V.M.</i> Comparative legal analysis of detention on suspicion of a criminal offense under the Criminal Procedural Code of Ukraine in 2012.....	15
<i>Onofreichuk A.D.</i> Comparative legal analysis of operative and investigative activities in Ukraine and other foreign countries.....	16
<i>Ryabukhina O.A.</i> Some questions about criminal proceedings in the form of a private prosecution.....	19
<i>Stepanov Yu.V.</i> Basic Approaches to the Legal Determination of Information Terrorism.....	21
<i>Shagymuratova Z.A.</i> Correlation between conflict and conflict situation during interrogation.....	25

VII Criminalistics; forensic examination; forensic Medicine

<i>Barinov E.Kh.</i> Problems of methodology during forensic medical examination in the civil process.....	27
<i>Ivanova A.R.</i> Criminalistic characteristics of bribery at the present stage.....	28
<i>Kaplan E.E.</i> Features of the application of expertise in arbitration proceedings of the Russian Federation....	31
<i>Kosuhina O.I., Sukhareva M.A.</i> Key points in the organization of medical and expert activities.....	33
<i>Romodanovsky P.O., Barinov E.Kh.</i> Issues of legal qualification of medical care.....	34
<i>Yusupkadieva S.N., Bashirova A.K.</i> The influence of the initial information on the case on the investigative situation.....	36

To the attention of scientists

<i>Golina V.V.</i> Criminological characteristics of the personality of a minor selfish violent criminal in Ukraine: monograph.....	40
<i>Kokhanuk T.S.</i> Systemic interpretation of the criminal law: monograph.....	41

Section II. SCIENTIFIC THOUGHT

<i>Demenko S.V.</i> Preventive activities of officials and officials of the criminal-executive service: some theoretical and legal questions.....	42
<i>Len V.V.</i> Criminal law on illegal circulation and deprivation of state awards: historical aspects.....	49

Power. Man. Law.
international scientific journal

№4 (119) 2014

Founder: NGO: «Scientific education» .
Certificate of state registration of printing MASS-MEDIA:
Series KB № 14184-3155ПІП from 11.06.2008.

Address of editorial office:
Ukraine, 69063, Zaporozhie, Il'ich street, 34 of.200
t/f: (061) 764 - 14 - 25
w-site: www.vlz.in.ua
e – mail: editor@ vlz.in.ua

Managing editor - L. Zelenkevich

Translator - M. Malofeeva

Proofreader - L. Zelenkevich

Layot, design, printing - «Press-printing «Entrepreneur L. Zelenkevich»
Ukraine, 69097, Zaporozhie, Lahtinskaia st., 2, of. 54
Certificate on registration in the State register: Series DK № 3432 from 24.03.2009

Passed for printing 30.12.2014
Format 60x90/8
Paper is offset. Press to Riso.
Conditional printing sheet 15. Order № 03-12. Drawing is 300 copies

At the use of materials reference to the journal “Power. Man. Law” obligatory.
The author of the article has the responsibility for the truth of the sent information and accuracy of the quoted text.
Opinions and conclusions of authors of materials not always coincide with the looks of members of Editorial staff.
The editorial staff reserves the right to itself to make reductions and to make modifications to the text of the article.
The originals of materials, which are received by editorial staff, are not given back.

Власть. Человек. Закон.
международный научный журнал

№4 (119) 2014

Учредитель: ОО “Научное просвещение”
Свидетельство о государственной регистрации печатного СМИ:
Серия КВ № 14184-3155ПР от 11.06.2008 г.

Адрес редакции:
Украина, 69063, г. Запорожье, ул. Ильича, 34 оф. 200
т/факс: (061) 764 – 14 – 25
site: www.vlz.in.ua
e – mail: editor@ vlz.in.ua

Ответственный редактор - Зеленкевич Л. П.

Перевод - Малофеева М. О.

Корректор - Зеленкевич Л. П.

Оригинал макет, печать - «Издательско-типографский центр «ФОП Зеленкевич Л. П.»
Украина, 69097, Запорожье, ул. Лахтинская, 2/54
Свидетельство о внесении субъекта издательского дела
в Государственный реестр: Серия ДК № 3432 от 24.03.2009

Подписано к печати 30.12.2014
Формат 60x90/8
Бумага офсетная. Печать ризографическая.
Усл. печ. лист. 15. Заказ № 03-12. Кол. 300 экз.

При использовании материалов ссылка на журнал «Власть. Человек. Закон» обязательна.
Ответственность за достоверность поданной информации и точность цитируемого текста несет автор статьи.
Мнения и выводы авторов материалов не всегда совпадают со взглядами членов редколлегии.
Редакция оставляет за собой право корректирования и редакционной переработки предоставленных материалов.
Оригиналы статей и других материалов, кооторые получает редакция, не возвращаются.

Влада. Людина. Закон.
міжнародний науковий журнал

№4 (119) 2014

Засновник: ГО “Наукова просвіта”.
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ:
Серія КВ № 14184-3155ПР від 11.06.2008 р.

Україна, 69063,
Україна, м. Запоріжжя, вул. Ілліча, 34 оф. 200
т/факс: (061) 764 – 14 – 25
site: www.vlz.in.ua
e – mail: editor@vlz.in.ua

Відповідальний редактор - Зеленкевич Л. П.

Переклад - Малофєєва М. О.

Коректор - Зеленкевич Л. П.

Оригінал макет, друк - «Видавничо-типографський центр «ФОП Зеленкевич Л. П.»
Україна, 69097, Запоріжжя, вул. Лахтинська, 2/54
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру: Серія ДК № 3432 от 24.03.2009

Підписано до друку 30.12.2014
Формат 60x90/8
Папір офсетний. Друк ризографічний.
Умов. друк. арк. 15. Замов. № 03-12. Накл. 300 экз.

При передруці посилання на журнал «Влада. Людина. Закон» обов'язкове.
Відповідальність за достовірність наданої інформації та точність цитуємого тексту несе автор статті.
Думки і висновки авторів матеріалів не завжди збігаються з поглядами членів редколегії.
Редакція залишає за собою право коректування та редакційної переробки наданих матеріалів.
Оригінали статей та інших матеріалів, що надходять до редакції, не повертаються.
